

ZAKON

O PRAVIMA KORISNIKA USLUGA PRIVREMENOG SMEŠTAJA U SOCIJALNOJ ZAŠTITI

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se način ostvarivanja prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, kao i prava korisnika usluga privremenog smeštaja u ustanovama socijalne zaštite koje su u procesu deinstitutionalizacije, načela, postupak smeštaja, postupak pripreme korisnika za život u zajednici smeštenih u ustanovama u procesu deinstitutionalizacije, zaštita od zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja, kao i druga prava i obaveze korisnika prilikom korišćenja usluga privremenog smeštaja do obezbeđivanja uslova za život u zajednici, načini postupanja u incidentnim situacijama neposredne opasnosti po život ili bezbednost korisnika ili drugih lica.

Unapređenje položaja korisnika

Član 2.

Ovim zakonom unapređuje se položaj korisnika usluga privremenog smeštaja, kroz proces očuvanja kvaliteta života i potencijala korisnika, razvoja i pripreme korisnika za život u zajednici, bez diskriminacije, pod ravnopravnim uslovima uz aktivno, efektivno i informisano učešće korisnika usluga socijalne zaštite, kao i osoba od poverenja koje im pružaju podršku u donošenju odluka, u skladu sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima.

Ostvarivanje prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti podrazumeva kontinuirano osposobljavanje korisnika za samostalan život i puno i ravnopravno učešće u društvu i ostvarivanje socijalne inkluzije i kroz proces deinstitutionalizacije i usmereno je na osnaživanje korisnika u cilju očuvanja i razvoja potencijala, kao i dugoročno napuštanje privremenog smeštaja i uključenost u lokalnu zajednicu uz korišćenje usluga u zajednici.

Korišćenje pojmova

Član 3.

Svi pojmovi u ovom zakonu upotrebljeni u gramatičkom muškom rodu podrazumevaju prirodni muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Značenje izraza

Član 4.

U ovom zakonu koriste se sledeći pojmovi:

1) „usluge privremenog smeštaja” (u daljem tekstu: usluge smeštaja) označavaju privremeni smeštaj kroz usluge socijalne zaštite: domski smeštaj, predah smeštaj, smeštaj u prihvatilište, kao i druge vrste smeštaja, osim smeštaja u drugu porodicu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna zaštita;

2) „ustanova socijalne zaštite” označava oblik organizovanja u kome je organizacija socijalne zaštite osnovana za obavljanje delatnosti socijalne zaštite, odnosno pružanja usluge smeštaja u oblasti socijalne zaštite, u skladu sa propisima koji uređuju socijalnu zaštitu (u daljem tekstu: ustanova);

3) „licencirani pružalac usluge privremenog smeštaja” je pružalac usluga socijalne zaštite koji je dobio licencu za pružanje te usluge u smislu propisa o socijalnoj zaštiti (u daljem tekstu: pružalac usluge);

4) „korisnik usluge privremenog smeštaja” (u daljem tekstu: korisnik) je dete ili mlada osoba, ili odraslo ili starije lice koje u skladu sa zakonom kojim je uređena socijalna zaštita koristi određenu uslugu smeštaja u ustanovi, odnosno kod licenciranog pružaoca te usluge;

5) „informisani pristanak” je pristanak korisnika dat na osnovu prethodno dobijenih relevantnih informacija u razumljivom i pristupačnom obliku o uslovima i sadržaju usluge socijalne zaštite od strane nadležnog centra za socijalni rad, odnosno licenciranog pružaoca usluge;

6) „incidentna situacija” je okolnost ili događaj koji nastaje za vreme pružanja usluge ili u vezi sa njom, koja je mogla prouzrokovati, ili je već prouzrokovala nenamernu ili neočekivanu štetu i ugroženost života i zdravlja ili bezbednost korisnika ili drugih lica;

7) „deinstitucionalizacija” je proces usmeren ka prevenciji smeštaja u institucije socijalne zaštite i pripremu korisnika usluge privremenog smeštaja za povratak u prirodno okruženje, što se ostvaruje kroz razvoj usluga u zajednici, njihovo održivo finansiranje, poštovanje prava korisnika na vlastiti izbor i učešće u procesima donošenja odluka;

8) „član uže porodice” u smislu ovog zakona je: bračni partner, vanbračni partner, deca, braća, sestre, roditelji, babe, dede, usvojenik i usvojitelj.

Članom uže porodice, u smislu ovog zakona, smatraće se i srodnici u pravoj liniji do trećeg stepena srodstva i srodnici u pobočnoj liniji do drugog stepena srodstva pod uslovom da žive u zajedničkom domaćinstvu sa korisnikom;

9) „osoba od poverenja” je član uže porodice, punomoćnik ili drugo lice koje korisnik može odabrati prilikom dolaska na privremeni smeštaj u ustanovu socijalne zaštite, odnosno kod licenciranog pružaoca usluge privremenog smeštaja, koja korisniku pruža različite vrste podrške po izboru i na osnovu volje korisnika, bez prava donošenja odluka u ime korisnika, a koju korisnik može promeniti u bilo kom trenutku svojom slobodnom voljom.

II. NAČELA

Načelo nediskriminacije korisnika

Član 5.

Ostvavljanje prava korisnika omogućeno je bez diskriminacije po osnovu rase, boje kože, predaka, nacionalne pripadnosti ili etničkog porekla, pola, roda, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, polnih karakteristika, jezika, državljanstva, nacionalne pripadnosti, verskog, političkog ili drugog uverenja, obrazovanja, pravnog ili socijalnog statusa, rođenja, genetskih osobenosti, bračnog i porodičnog statusa, imovnog stanja, starosnog doba, izgleda, članstva u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, fizičkog ili mentalnog invaliditeta, mentalnih smetnji, drugih zdravstvenih stanja, osuđivanosti ili bilo kojeg drugog ličnog svojstva.

Deinstitucionalizacija korisnika smeštaja uključujući i prevenciju smeštaja u institucije socijalne zaštite, kao i priprema korisnika za povratak u prirodno okruženje i samostalni život uključuje, bez diskriminacije, sve korisnike, bez obzira na tip i stepen podrške, uzrast ili drugo lično svojstvo.

Načelo poštovanja integriteta, dostojanstva i autonomije korisnika

Član 6.

Korisnik ima pravo da koristi uslugu smeštaja uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, dostojanstva, autonomije, kao i uvažavanja njegovih etničkih, kulturnih i religijskih ubeđenja, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama.

Načelo pružanja usluge smeštaja u skladu sa voljom i najboljim interesom korisnika

Član 7.

Usluge smeštaja u procesu deinstitutionalizacije pružaju se u skladu sa najboljim interesom deteta, a kod punoletnih osoba u skladu sa voljom i željama korisnika uz poštovanje dostojanstva i primenu načela odlučivanja bez ili uz podršku, u skladu sa kapacitetima i procenom potreba korisnika, uz uvažavanje njegovog životnog ciklusa, etničkog i kulturnog porekla, životnih navika, razvojnih i drugih potreba u svakodnevnom i drugom životnom funkcionisanju.

Načelo nužnosti i srazmernosti ograničavanja prava korisnika

Član 8.

Prava korisnika ustanovljena Ustavom, ovim ili drugim zakonom, odnosno na zakonu zasnovanom propisu neće biti ograničavana.

Izuzetno, u slučaju nužnosti sprečavanja ugrožavanja života ili bezbednosti korisnika ili drugih lica ili povrede prava drugih lica, mere koje se preduzimaju biće srazmerne otklanjanju opasnosti koja je nastupila, u skladu sa ovim zakonom.

Načelo javnosti rada ustanove, odnosno pružaoca usluga smeštaja

Član 9.

Ustanova, odnosno pružalac usluge obezbeđuje korisniku, zakonskom zastupniku maloletnog korisnika, izabranoj osobi od poverenja koja korisniku obezbeđuje podršku, kao i članovima uže porodice korisnika informacije o delokrugu rada, uslugama koje obezbeđuje, kućnom redu i pravilima ponašanja zaposlenih, kao i o pravima i obavezama korisnika tokom trajanja usluge smeštaja, uključujući i mogućnost svakodnevne, nesmetane komunikacije sa spoljnim svetom i slobodnog podnošenja prigovora i/ili pritužbe na uslugu smeštaja ili žalbe na odluku o smeštaju.

Ustanova, odnosno pružalac usluge je dužan da korisniku prenese informacije iz stava 1. ovog člana na razumljiv i pristupačan način, što osim prilagođavanja teksta može podrazumevati i druge načine informativne pristupačnosti.

III. POSTUPAK SMEŠTAJA

Razlozi smeštaja

Član 10.

Smeštaj kao oblik privremene zaštite obezbeđuje se prvenstveno punoletnom korisniku kome se ne može obezbediti ostanak u sopstvenom domu, porodici ili usluge podrške za samostalan život, u smislu zakona kojim je uređena socijalna zaštita, uz puno poštovanje volje i želje korisnika izražene u formi informisanog pristanka, dok se ne stvore uslovi za smeštaj u manje restriktivnom okruženju ili u procesu deinstitutionalizacije.

Smeštaj maloletnog korisnika zasniva se na principu najboljeg interesa i punog razvoja deteta u porodičnom okruženju.

Smeštaj maloletnog korisnika može se obezbediti izuzetno, ako za to postoje naročito opravdani razlozi, u kom slučaju smeštaj prestaje kada se stvore uslovi za alternativni, vaninstitucionalni smeštaj.

Smeštaj se ne može realizovati za potencijalnog korisnika koji ima akutno oboljenje ili akutizaciju hroničnog oboljenja koje zahteva hospitalizaciju.

Nadležni centar za socijalni rad, odnosno pružalac usluge odlučuje o korišćenju usluge smeštaja na zahtev korisnika, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, uz saglasnost korisnika izraženoj u formi informisanog pristanka.

Prilikom odlučivanja o smeštaju korisnika, uz informisani pristanak punoletnog korisnika, zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, kada nadležni centar za socijalni rad donosi odluku, dužan je da ispita sve mogućnosti podrške za korisnika, korišćenjem dnevnih usluga u zajednici, usluga podrške za samostalni život ili korišćenjem drugih usluga vaninstitucionalne podrške ili zaštite.

Individualni plan usluge, u čijem donošenju učestvuje korisnik, obavezno sadrži i plan završetka korišćenja usluge smeštaja i povratka korisnika u zajednicu uz obezbeđivanje usluga podrške za punu integraciju u porodicu i inkluziju u zajednici kroz proces deinstitucionalizacije.

Vrste i svrha smeštaja

Član 11.

Domski smeštaj je privremen i obezbeđuje korisniku stanovanje i zadovoljenje osnovnih životnih potreba, zdravstvenu zaštitu, psihosocijalnu stručnu podršku i razvoj socijalnih veština i očuvanje potencijala, pristup obrazovanju i druge vidove podrške u svrhu pripreme za njegov povratak u biološku porodicu, odlazak u drugu porodicu, odnosno njegovu pripremu za samostalan život ili život u zajednici uz podršku, u skladu s porodičnim resursima, njegovim potrebama i najboljim interesom deteta, odnosno slobodno izraženom voljom i željom korisnika u okviru procesa deinstitucionalizacije i uz upotrebu usluga podrške iz zakona koji uređuje socijalnu zaštitu.

Predah smeštaj je kratkoročni i povremeni smeštaj koji se obezbeđuje kao dnevni, vikend ili višednevni smeštaj, u svrhu podrške korisniku i njegovoj porodici u održavanju i poboljšanju kvaliteta života, s ciljem njegovog ostanka u porodici. Smeštaj u prihvatilište je kratkotrajan smeštaj u svrhu osiguranja bezbednosti i iznalaženja održivih rešenja za krizne situacije.

Smeštaj

Član 12.

Smeštaj se obezbeđuje izuzetno, na ograničeni vremenski rok, uz informisani pristanak punoletnog korisnika, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, kada korisniku nije moguće obezbediti ostanak u porodici, usluge u zajednici ili porodični smeštaj i neophodna mu je društvena pomoć i podrška sistema socijalne zaštite, dok se ne stvore uslovi za prestanak smeštaja, uz obavezu nadležnog organa da kontinuirano procenjuje uslove za izlazak iz institucionalnog smeštaja u porodično ili drugo manje restriktivno okruženje.

Informisani pristanak u smislu stava 1. ovog člana daje se lično, u pismenoj formi ili u drugoj formi koja je prilagođena korisniku.

Smeštaj se pruža korisniku tako da obezbeđuje pripremu za njegov povratak u biološku porodicu i u prirodno okruženje, odlazak u drugu porodicu, odnosno njegovu pripremu za samostalan život, u skladu s porodičnim resursima i njegovim potrebama.

Vremensko ograničenje smeštaja

Član 13.

Smeštaj u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge, je vremenski ograničen i ne može biti određen na period duži od 12 meseci za punoletna lica, odnosno šest meseci za maloletna lica.

Po isteku roka iz stava 1. ovog člana smeštaj može biti produžen uz detaljno obrazloženje u skladu sa članom 17. ovog zakona.

Upoznavanje sa pravima i obavezama

Član 14.

Korisnik, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog deteta, ima pravo da od ustanove, odnosno pružaoca usluge blagovremeno dobije obaveštenje koje mu je potrebno kako bi doneo odluku da pristane ili ne pristane na smeštaj, i to o:

- 1) trajanju smeštaja u ustanovi, kao i periodičnim preispitivanjima potreba za ostankom i daljim smeštajem u ustanovi;
- 2) programskim aktivnostima usluga smeštaja;
- 3) pravilima ponašanja i organizacije života u ustanovi odnosno kod pružaoca usluge, uključujući i načine i mogućnosti ostvarivanja komunikacije sa spoljnim svetom;
- 4) obavezi poštovanja pravila ponašanja i organizacije života u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge;
- 5) pravu na podnošenje pritužbe i prigovora na kvalitet zaštite i kvalitet pružanja usluge;
- 6) pravu na povlačenje pristanka na smeštaj u svakom trenutku;
- 7) pravu na izbor osobe od poverenja;
- 8) posledicama nepoštovanja pravila ponašanja u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge.

Kada centar za socijalni rad pokreće postupak smeštaja, dužan je da pre pokretanja postupka punoletnog korisnika, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, na razumljiv i pristupačan način, pored obaveštenja iz stava 1. ovog člana, upozna i sa:

- 1) mogućnostima korišćenja dnevnih usluga u zajednici, usluga podrške za samostalni život ili korišćenjem drugih oblika vaninstitucionalne podrške ili zaštite;
- 2) pravom ustanove, odnosno pružaoca usluge da predloži nadležnom centru za socijalni rad prestanak smeštaja usled nepoštovanja pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge.

Izjava o pristanku na smeštaj

Član 15.

Izjavu o pristanku na smeštaj pred nadležnim centrom za socijalni rad, odnosno pružaocem usluge, punoletni korisnik, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika, daje slobodno i lično,

u pismenoj formi ili u drugoj odgovarajućoj formi koja je prilagođena korisniku, nakon što su mu pružene sve informacije potrebne za davanje pristanka.

Punoletni korisnik bez, obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika, ima pravo da izjavu o pristanku na smeštaj izmeni ili povuče u bilo kom trenutku slobodno izraženom ličnom voljom.

Korisnik ima pravo da prilikom davanja izjave koristi podršku osobe od poverenja ili drugu podršku, u skladu sa sopstvenim željama i izborom.

Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Izbor osobe od poverenja

Član 16.

Korisnik ima pravo prilikom davanja izjave o pristanku na smeštaj ili kasnije, da svojom slobodnom voljom izabere osobu od poverenja koja korisniku obezbeđuje različite vrste podrške, bez prava donošenja odluka u ime korisnika.

Osoba od poverenja može biti član uže porodice, punomoćnik ili drugo lice koje korisnik može samostalno odabrati.

Korisnik daje slobodno izraženu izjavu u pismenoj ili drugoj pristupačnoj formi o izboru osobe od poverenja pred nadležnim centrom za socijalni rad, odnosno pružaocem usluge, o čemu se obavezno sačinjava zapisnik.

Korisnik može svojom slobodnom voljom u bilo kom trenutku promeniti izbor osobe od poverenja na način iz stava 3. ovog člana.

Nadležni organ starateljstva prati postupanje osobe od poverenja u pogledu zaštite prava korisnika.

Preispitivanje odluke o smeštaju

Član 17.

Odluka centra za socijalni rad o korišćenju smeštaja se detaljno preispituje u rokovima koji ne mogu biti duži od šest meseci za maloletna lica, odnosno 12 meseci za punoletna lica, uz obavezu procene uslova za obezbeđivanje manje restriktivnog oblika smeštaja u porodičnom okruženju ili van institucije, u skladu sa načelom deinstitucionalizacije.

Odluka kojom se produžava usluga smeštaja mora sadržati vremenski period na koji se odnosi, a koji ne može biti duži od šest meseci za maloletna lica, odnosno 12 meseci za punoletna lica, kao i detaljno obrazloženje opravdanosti produžavanja smeštaja u ustanovi.

Prestanak smeštaja

Član 18.

Korišćenje usluge smeštaja korisniku prestaje odlukom nadležnog centra za socijalni rad, odnosno pružaoca usluge.

Nadležni centar za socijalni rad, odnosno pružalac usluge, donosi odluku o prestanku korišćenja usluge smeštaja:

- 1) kada je obezbeđena podrška za život u zajednici;
- 2) smrću korisnika usluge smeštaja;

3) na zahtev korisnika bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika i povlačenjem informisanog pristanka na smeštaj.

Korisniku može prestati korišćenje usluge smeštaja i na obrazloženi predlog pružaoca usluge, kada je o smeštaju odlučivao nadležni centar za socijalni rad, u slučajevima povrede pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge, propisanih opštim aktima pružaoca usluge, u skladu sa zakonom.

U slučaju donošenja odluke o prestanku korišćenja usluge smeštaja iz stava 3. ovog člana, centar za socijalni rad je dužan da obezbedi smeštaj kod drugog pružaoca usluge, uz informisani pristanak korisnika, u skladu sa članom 15. ovog zakona.

Žalba na odluku o smeštaju

Član 19.

Žalbu na odluku o korišćenju, produženju, odnosno prestanku korišćenja usluge smeštaja može podneti punoletni korisnik lično, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika, u skladu sa zakonom.

O žalbi na odluku o korišćenju usluge smeštaja, odnosno prestanku korišćenja usluge smeštaja, kada je o korišćenju usluge smeštaja odlučivao centar za socijalni rad, rešava ministar nadležan za socijalnu zaštitu, pokrajinski organ uprave nadležan za socijalnu zaštitu kada je o korišćenju usluge smeštaja odlučivao centar za socijalni rad sa teritorije Autonomne pokrajine Vojvodine, gradska uprava grada Beograda kada je o korišćenju usluge smeštaja odlučivao centar za socijalni rad sa teritorije grada Beograda, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna zaštita.

Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

IV. ZAŠTITA OD ZLOSTAVLJANJA, EKSPLOATACIJE I ZANEMARIVANJA

Zabrana zlostavljanja

Član 20.

U ustanovi, odnosno kod pružaoca usluga zabranjen je svaki oblik nasilja nad korisnikom, fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje, iskorišćavanje korisnika, zloupotreba poverenja ili moći u odnosu na korisnika, zanemarivanje korisnika i druga postupanja koja narušavaju zdravlje, dostojanstvo i razvoj korisnika.

Prevenција svih oblika eksploatacije, nasilja i zlostavljanja podrazumeva, između ostalog, odgovarajući oblik podrške u skladu sa invaliditetom, rodnom i starosnom dobi korisnika, uključujući pružanje informacija i edukacije kako izbeći, prepoznati i prijaviti pojavu nasilja i zlostavljanja.

U ustanovi socijalne zaštite, odnosno kod pružaoca usluga zabranjeno je zanemarivanje korisnika.

Zanemarivanje je nemar ili propust zaposlenog da, s obzirom na standarde usluge, pravila struke, etičke standarde, odnosno pravila svog posla, obezbedi adekvatno zadovoljavanje egzistencijalnih potreba, ishrane, smeštaja, zdravstvene zaštite obrazovanja, rekreacije i bezbednih životnih uslova, psiho-socijalnih i duhovnih potreba.

Zanemarivanje obuhvata i propust u obavljanju pravilnog nadzora i zaštite korisnika od povređivanja i samopovređivanja.

Korisnik ima pravo na zaštitu od svakog vida mučenja i drugog okrutnog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Stručni radnici, stručni saradnici, zdravstveni radnici, saradnici i druga lica angažovana u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge dužni su da se staraju da korisnik ne bude zlostavljan od strane drugih korisnika, zaposlenih u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge ili trećih lica i dužni su da to prijave odgovornom licu i nadležnim organima.

Korisnik ima pravo da ostvari komunikaciju sa osobom od poverenja u svakom trenutku kada oseti rizik od zlostavljanja, nasilja, zanemarivanja.

Ustanova socijalne zaštite, odnosno pružalac usluge, dužni su da obrazuju funkcionalan i pristupačan tim za sprečavanje nasilja, u skladu sa zakonom, odnosno na zakonu zasnovanom propisu.

Zaštita od rodno zasnovanog nasilja i zaštitu reproduktivnog zdravlja devojčica i žena

Član 21.

Zabranjuje se svaki oblik nasilja prema devojčicama i ženama na smeštaju u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge, a naročito pregled i tretman bez pristanka, prisilna kontracepcija i prekid trudnoće, u skladu sa zakonom.

Ustanova, odnosno pružalac usluge dužan je da:

- 1) blagovremeno, na razumljiv i pristupačan način, upozna i edukuje devojčice i žene na smeštaju kako izbeći, prepoznati i prijaviti pojavu nasilja i zlostavljanja prema devojčicama i ženama;
- 2) obezbedi podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja;
- 3) obezbedi pristup savotovanju u vezi sa reproduktivnim zdravljem.

Stručni radnici, stručni saradnici, zdravstveni radnici, saradnici i druga lica angažovana u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge dužni su da prijave svaki vid nasilja prema devojčicama i ženama na smeštaju za koje saznaju u vršenju poslova iz svoje nadležnosti, odnosno u obavljanju svoje delatnosti, nadležnoj policijskoj upravi ili javnom tužilaštvu.

Ustanova, odnosno pružalac usluge, dužni su da obaveste nadležni centar za socijalni rad o pojavi svakog oblika nasilja prema devojčicama i ženama na smeštaju, u skladu sa pozitivnim propisima.

Policijska uprava i javno tužilaštvo dužni su da obaveste nadležni centar za socijalni rad o prijavljenom nasilju.

Pristup zdravstvenoj zaštiti

Član 22.

Korisnik ima pravo na obezbeđivanje i dostupnost zdravstvene zaštite, u skladu sa zakonom.

Pružanje zdravstvene zaštite može zatražiti i sam korisnik, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika.

Ako korisnik ima povrede, tvrdi da je zlostavljan ili drugo lice ukazuje na to da je korisnik zlostavljan, zaposleni odgovoran za korisnika, njegov neposredni rukovodilac i direktor ustanove, odnosno rukovodilac pružaoca usluge, dužni su da:

- 1) bez odlaganja korisniku obezbede odgovarajući lekarski pregled;
- 2) evidentiraju sve povrede korisnika i mehanizme nastanka povrede;
- 3) zabeleže sve preduzete radnje u dosijeu korisnika;

4) obaveste policiju, javnog tužioca, nadležni centar za socijalni rad, člana njegove uže porodice, izabranu osobu od poverenja, zakonskog zastupnika, ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu i Zaštitnika građana, ako u radnji ili propuštanju kojim su dovedeni u opasnost život ili zdravlje korisnika postoji osnovana sumnja na postojanje krivičnog dela.

Provera bezbednosti korisnika

Član 23.

U slučaju zlostavljanja ili zanemarivanja, kao i u slučaju drugog događaja rizičnog za bezbednost i zdravlje korisnika, zaposleni zadužen za korisnika, njegov neposredni rukovodilac i direktor ustanove, odnosno rukovodilac pružaoca usluge, dužni su da provere bezbednost i potrebu za pružanjem zdravstvene zaštite drugim korisnicima, radi preduzimanja odgovarajućih i pravovremenih mera zaštite.

V. PRAVA I OBAVEZE KORISNIKA PRILIKOM KORIŠĆENJA USLUGE SMEŠTAJA

Ostvarivanje ljudskih prava

Član 24.

Korisnik smeštaja ima pravo na ostvarivanje građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih prava, u skladu sa Ustavom, zakonom i ratifikovanim međunarodnim ugovorom.

Obaveštavanje

Član 25.

Korisnik usluge smeštaja ima pravo da od strane ustanove, odnosno pružaoca usluge blagovremeno, na odgovarajući, propisani, razumljiv i prilagođen način dobije obaveštenje o:

- 1) identitetu i profesionalnom statusu stručnih radnika, stručnih saradnika, zdravstvenih radnika i saradnika koji učestvuju u pružanju usluge;
- 2) uslovima, rizicima i pravnim posledicama smeštaja;
- 3) svojim pravima i obavezama, kao i da bude poučen o načinu ostvarivanja prava, uključujući i postupke podnošenja žalbe, prigovora i pritužbe;
- 4) svim pitanjima i svim podacima koji su od značaja za korisnika i za pružanje usluge smeštaja.

Učešće u donošenju odluka

Član 26.

Korisnik smeštaja ima pravo da učestvuje u proceni svog stanja i potreba i u odlučivanju o tome da li će prihvatiti određene aktivnosti predviđene individualnim planom pružanja usluge, kao i da blagovremeno dobije sva obaveštenja koja su mu za to potrebna, uključujući i opis, cilj i korist od predloženih aktivnosti, kao i obaveštenja o raspoloživim alternativnim aktivnostima i druga obaveštenja od značaja za pružanje usluge na razumljiv način i u pristupačnoj formi, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti.

Korisnik ima pravo da, uz upotrebu neophodnih mehanizama podrške (prilagođavanje informacija, upotrebu alternativnih vidova komunikacije, savetovanje sa osobom od poverenja, članovima porodice kao pomoć u tumačenju volje i želja korisnika, firmiranje tima za donošenje odluka), aktivno učestvuje u planiranju i sprovođenju aktivnosti i mera prilikom pružanja usluge smeštaja, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti.

Privatnost

Član 27.

Korisnik smeštaja ima pravo na privatnost prilikom pružanja usluge smeštaja, u skladu sa najboljim interesom deteta, odnosno voljom punoletne osobe.

Ne smatra se narušavanje prava na privatnost traženje podataka o ličnosti, ličnim svojstvima i drugim pitanjima, čije je pribavljanje neophodno za pružanje usluge smeštaja, u skladu sa ovim zakonom, koji se prikupljaju u svrhu planiranja i pružanja usluge smeštaja, kao i preduzimanje radnji u vezi sa tim.

Korisnici imaju pravo da, u zavisnosti od pola i starosne dobi, budu smešteni i spavaju u odvojenim prostorijama.

Slobodno vreme

Član 28.

Korisnik ima pravo da bude uključen u radno-okupacione, kulturno-zabavne i rekreativne aktivnosti, u skladu sa voljom i svojim interesovanjima.

Porodični život

Član 29.

Korisnik ima pravo na kontakte sa članovima porodice i drugim licima bez ograničenja, u skladu sa zakonom i pravilima ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge, da prima posete u prostorijama ustanove, odnosno pružaoca usluge i ide u posete izvan prostora ustanove, odnosno pružaoca usluge, izuzev ako je sud odredio meru zaštite kojom se privremeno zabranjuje ili ograničava održavanje kontakta sa članovima porodice i drugim licima.

Kontakte u okviru ustanove, odnosno pružaoca usluge ostvaruje se na način kojim se ne ugrožava privatnost drugih korisnika.

Informisanje i komunikacija

Član 30.

Korisnik ima pravo da:

1) o svom trošku šalje i prima, uz punu privatnost, bez nadzora i ograničenja, poštu, pakete, novine i da telefonira;

2) prati radio i televizijske programe;

3) koristi svoje informaciono-komunikacione uređaje (računar, tablet, pametni telefon i sl.);

4) učestvuje na seminarima, obukama i info-sesijama koje organizuju relevantne institucije i organizacije civilnog društva, na temu osnaživanja korisnika, promovisanja i zaštite ljudskih prava, pripreme za samostalni život i uključenost u lokalnu zajednicu u okviru procesa deinstitutionalizacije;

5) u pogledu podnošenja pritužbe ili prigovora, obavlja poverljivu i slobodnu komunikaciju.

Poštovanja pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge

Član 31.

Informisanim pristankom na uslugu smeštaja korisnik se obavezuje da poštuje pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge propisana opštim aktima pružaoca usluge (pravila o kućnom redu i druga pravila).

Ako korisnik ne poštuje pravila iz stava 1. ovog člana u meri da ugrožava prava, integritet, interese, život, bezbednost i zdravlje ostalih korisnika, zaposlenih ili drugih lica, pružalac usluge može odlučiti o prestanku smeštaja, odnosno nadležnom centru za socijalni rad podneti obrazloženi predlog, kada je centar za socijalni rad odlučivao o smeštaju, da korisniku prestane usluga smeštaja kod tog pružaoca usluge.

Ustanova, odnosno pružalac usluge je dužan da korisnika blagovremeno upozna sa pravilima iz stava 1. ovog člana, kao i sa posledicama nepoštovanja ovih pravila na pristupačan i razumljiv način.

Pritužba

Član 32.

Korisnik, osoba od poverenja ili član njegove uže porodice koji smatra da pružalac usluge krši prava korisnika, odnosno nije zadovoljan kvalitetom pružanja usluge, postupkom ili ponašanjem pružaoca usluge ili drugog lica, može podneti pritužbu odgovornom licu u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge, nadležnom centru za socijalni rad i drugim nadležnim organima, u skladu sa zakonom i propisima donetim na osnovu zakona.

Pritužbom se smatra svaki podnesak u kome se iznose primedbe na rad ustanove, odnosno pružaoca usluge ili na postupanje zaposlenih u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge, čak i ako nije naslovljen kao pritužba.

Pritužba ne mora da ima posebnu formu, ali treba da sadrži najmanje: kratak opis

postupanja na koje se odnosi, ime i prezime i kontakt podnosioca pritužbe.

Ustanova, odnosno pružalac usluge nema obavezu da postupa po anonimnim pritužbama.

Pritužba se može podneti u pismenoj formi ili usmeno u prostorijama ustanove, odnosno pružaoca usluge, o čemu je zaposleni koji je primio pritužbu dužan da sačini zapisnik.

Pritužbe razmatra rukovodilac osnovne organizacione jedinice na čiji se rad pritužba odnosi, rukovodilac uže organizacione jedinice ili drugi zaposleni koga on ovlasti.

Ako se pritužba odnosi na postupanje rukovodilaca, primeniće se pravila o izuzeću službenog lica iz zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Pritužba se ne može odbaciti kao neblagovremena.

Korisnik koji podnese pritužbu biće zaštićen od bilo kakvih negativnih posledica usled podnošenja pritužbe u skladu sa zakonom.

U odluci o pritužbi utvrđuje se da li postoji povreda pravila postupanja ustanove, odnosno pružaoca usluge ili ponašanja zaposlenog.

Ako je utvrđeno da postoji povreda, u odluci se navodi pojedinačna mera koja će biti preduzeta radi njenog ispravljanja u konkretnom slučaju koji se odnosi na podnosioca pritužbe.

Odgovor na pritužbu dostavlja se najkasnije 30 dana od podnošenja, na razumljiv i pristupačan način, što, osim prilagođavanja teksta, može podrazumevati i druge načine informativne pristupačnosti.

U odgovoru na pritužbu podnosilac se poučava koja pravna sredstva i kojim organima može podneti u slučaju nezadovoljstva odgovorom na pritužbu.

Korisnik, osoba od poverenja, član njegove uže porodice ili zakonski zastupnik maloletnog korisnika mogu, ako nisu zadovoljni odgovorom na pritužbu, odnosno informacijom o planiranim i preduzetim merama povodom pritužbe, podneti prigovor organu nadležnom za vršenje inspeksijskog nadzora, u roku propisanom zakonom kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Ako prilikom ispitivanja pritužbe, odgovorno lice ustanovi postojanje elemenata odgovornosti za krivična dela, dužan je da preduzme radnje na koje je obavezan i ovlašćen u skladu sa važećim propisima.

Prigovor

Član 33.

Punoletni korisnik, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, osoba od poverenja, član njegove uže porodice ili zakonski zastupnik maloletnog korisnika mogu da izjave prigovor zbog načina pružanja usluga smeštaja, ako ne može da se izjavi drugo pravno sredstvo u upravnom postupku.

Prigovor se izjavljuje odgovornom licu ustanove, odnosno pružaoca usluge na čije se postupanje odnosi, koji i odlučuje o prigovoru.

Prigovor se izjavljuje u roku od 15 dana od kada se usluga smeštaja ne pruža tako da obezbedi uredno i kvalitetno, pod jednakim uslovima, ostvarivanje prava i zadovoljavanje potreba korisnika.

O prigovoru se odlučuje rešenjem, koje se izdaje u roku od 30 dana od prijema prigovora.

Direktor, odnosno rukovodilac odbacuje prigovor koji nije blagovremen ili dozvoljen, koji je izjavilo neovlašćeno lice, a odbija prigovor ako nije osnovan ili usvaja prigovor ako je osnovan.

Rešenjem kojim se usvaja prigovor nalaže se preduzimanje zakonom određenih mera radi otklanjanja nedostataka u pružanju usluga smeštaja, ako je prigovor izjavljen zbog načina pružanja usluga smeštaja.

Organ nadležan za vršenje inspeksijskog nadzora dužan je da sprovede postupak po prigovoru, u skladu sa zakonom.

Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

VI. POSTUPANJE U INCIDENTNIM SITUACIJAMA

Prava korisnika u incidentnoj situaciji

Član 34.

Stručni radnici, stručni saradnici, zdravstveni radnici, saradnici i druga angažovana lica u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge dužni su da organizuju pružanje usluge smeštaja na način kojim se neće ograničavati prava i slobode korisnika.

U slučaju nužnosti sprečavanja ugrožavanja života ili bezbednosti korisnika ili drugih lica ili povrede prava drugih lica, mere koje se preduzimaju moraju biti srazmerne otklanjanju opasnosti koja je nastupila, u skladu sa ovim zakonom.

Način i bliže uslove postupanja ustanove, odnosno pružaoca usluge u incidentnim situacijama propisuje ministar nadležan za socijalnu zaštitu.

Zabrana ograničavanja kretanja i izolacije

Član 35.

Zabranjena je primena svih mera prinude i tretmana bez pristanka korisnika, odnosno zakonskog zastupnika maloletnika.

Posebno se zabranjuje korišćenje mere ograničavanja kretanja i izdvajanja korisnika u posebno opremljenu prostoriju.

Pomoć drugih resora u zajednici

Član 36.

Ako stručni radnik, stručni saradnik, zdravstveni radnik, saradnik ili drugo lice angažovano u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge ne može samo da otkloni neposrednu opasnost po život ili bezbednost korisnika izazvanu ponašanjem korisnika, zaposlenog ili drugog lica dužno je da odmah, bez odlaganja, kada uoči opasnost zatraži pomoć drugih nadležnih organa i o tome odmah obavesti direktora ustanove, odnosno rukovodioca pružaoca usluge.

Incidentne situacije

Član 37.

Ustanova, odnosno pružalac usluge je dužan da o incidentnoj situaciji, koja može dovesti ili je dovela do neposrednog ugrožavanja života ili bezbednosti korisnika i zaposlenih bez odlaganja sačini službenu belešku i obavesti ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu.

VII. MEHANIZAM KONTROLE KVALITETA USLUGE

Član 38.

Nadzor nad primenom odredaba ovog zakona vrši ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu, s tim što nadzor nad radom zdravstvenih radnika u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge vrši ministarstvo nadležno za poslove zdravlja.

Inspeksijski nadzor u ustanovama za smeštaj u procesu deinstitucionalizacije vršiće se, po mogućnosti, jednom godišnje.

Nezavisni mehanizam ovlašćen za kontrolu uspostavljanja kvaliteta pružanja usluga i zaštite prava korisnika vrše nezavisni državni organi za zaštitu prava građana i zaštitu ravnopravnosti.

U saradnji sa ministarstvom nadležnim za socijalnu zaštitu, nezavisni monitoring nad primenama odredaba ovog zakona, obezbediće se i organizacijama civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava.

Organizacije civilnog društva imaju obavezu da o nalazima iz nezavisnog monitoringa izveste ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu u roku od 60 dana od dana obavljenog nezavisnog monitoringa.

VIII. KAZNE NE ODREDBE

Član 39.

Novčanom kaznom za prekršaj od 100.000 do 2.000.000 dinara kazniće se ustanova, odnosno pružalac usluge smeštaja, usled:

- 1) postupanja u zaštiti korisnika suprotno odredbama čl. 20-23. ovog zakona;
- 2) postupanja u incidentnim situacijama suprotno odredbama čl. 34- 37. ovog zakona;

Za prekršaj iz stava 1. ovog člana kazniće se i odgovorno lice ustanove, odnosno pružaoca usluge smeštaja novčanom kaznom od 5.000 do 150.000 dinara.

IX. DONOŠENJE PODZAKONSKIH AKATA

Član 40.

Podzakonski akt za sprovođenje ovog zakona doneće se u roku od devet meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

X. STUPANJE NA SNAGU

Član 41.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

OBRAZLOŽENJE

I. USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje Predloga zakona o pravima korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti nalazi se u članu 69. Ustava Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, broj 98/06). Prema članu 69. stav 1. Ustava, građani i porodice kojima je neophodna društvena pomoć radi savladavanja socijalnih i životnih teškoća i stvaranja uslova za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, imaju pravo na socijalnu zaštitu, čije se pružanje zasniva na načelima socijalne pravde, humanizma i poštovanja ljudskog dostojanstva.

Prema članu 97. Ustava, Republika Srbija uređuje i obezbeđuje: druge socijalne odnose od opšteg interesa (tačka 8); sistem u oblasti socijalne zaštite (tačka 10); kao i finansiranje ostvarivanja prava i dužnosti Republike Srbije, utvrđenih Ustavom i zakonom (tačka 15).

II. RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

1. Najvažniji relevantni međunarodni dokumenti

Najvažniji međunarodnopravni dokumenti koji se odnose na postupanje prema korisnicima usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, a naročito osobama sa mentalnim smetnjama, u meri u kojoj se ono reguliše u ovom predlogu zakona, a koje je Republika Srbija ratifikovala, jesu Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine (Evropska konvencija o ljudskim pravima), usvojena pod okriljem Saveta Evrope, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. i Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom iz 2007. godine, usvojeni pod okriljem Ujedinjenih nacija. Za Predlog zakona nesumnjivo najrelevantnije su odredbe koje se odnose na korisnike usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, posebno privremeni smeštaj lica sa mentalnim smetnjama u ustanovu socijalne zaštite.

U skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima dozvoljeno je ograničenje prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti kada je to u najboljem interesu korisnika, samo ako je zakonito, a naročito ako je pouzdano utvrđeno da se radi o osobi sa duševnim poremećajem, takve vrste i stepena da to opravdava ograničenje prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti. U skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, ograničenje prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti može biti neophodno ne samo da bi korisnik dobio potreban tretman već i da bi se obezbedila kontrola i nadzor nad njim i da bi se sprečilo da to lice izazove štetne posledice. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u članu 9. garantuje pravo na slobodu i bezbednost ličnosti i zabranjuje arbitrarno lišenje slobode, zahtevajući da svako lišenje slobode bude zasnovano na zakonu i sprovedeno u skladu sa zakonom propisanim postupkom, ali ne određuje razloge iz kojih lišenje slobode može biti dopušteno. Drugim rečima, ovaj pakt ne zabranjuje lišenje slobode lica sa mentalnim smetnjama, bilo radi lečenja ili da bi se sprečilo da ugroze svoj život i zdravlje ili život i zdravlje drugih lica.

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom u članu 14. takođe zabranjuje nezakonito ili arbitrarno lišenje slobode i propisuje da postojanje invaliditeta nikako ne sme biti opravdanje za lišenje slobode. Ona ne sadrži odredbu koja bi eksplicitno

zabranjivala da osoba sa mentalnim smetnjama bude lišena slobode ako je to neophodno da bi se lečila ili sprečila da ugrozi svoj ili život ili zdravlje drugog lica (što izričito dozvoljava Evropska konvencija o ljudskim pravima), ali Komitet za prava osoba sa invaliditetom smatra da lišenje slobode na osnovu invaliditeta ne može biti dozvoljeno čak ni ako postoje dodatni faktori ili kriterijumi koji bi ga opravdavali, poput nesposobnosti lica o kojem je reč da rasuđuje i da da pristanak na smeštaj u određenu ustanovu ili na lečenje ili opasnosti koju to lice predstavlja po sebe ili druge. Ako bi se prihvatilo ovakvo tumačenje Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, to bi značilo da za sve njene potpisnice koje obavezuje i Evropska konvencija o ljudskim pravima postaje nedopušteno lišenje slobode „duševno poremećenih lica, alkoholičara ili uživalaca droga” predviđeno u njenom članu 5. stav 1. tačka e). Malo je, međutim, verovatno da su zemlje članice Saveta Evrope koje su ratifikovale Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom (njih 46), a prethodno i učestvovala u njenom pisanju, smatrale da član 14. treba tumačiti na ovakav način, posebno ako se ima u vidu da većina zemalja i dalje poseže za primenom člana 5. stav 1. tačka e) Evropske konvencije o ljudskim pravima. Uz to, ove zemlje su, kroz Komitet Saveta Evrope za bioetiku, nastavile da razvijaju standarde koji se odnose na smeštaj i lečenje osoba sa mentalnim poremećajima bez njihovog pristanka, što je rezultiralo Predlogom dodatnog protokola uz Konvenciju o ljudskim pravima i dostojanstvu ljudskog bića u pogledu primene biologije i medicine (skraćeno Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini, tzv. Ovijedo konvencija) u kojem se uređuju nedobrovoljni smeštaj i lečenje osoba sa mentalnim poremećajima. Iako ovaj predlog nije usvojen i naišao je na kritike Komiteta za prava osoba sa invaliditetom, može se reći da je on još jedan indikator da je bar na nivou zemalja članica Saveta Evrope lišenje slobode lica sa mentalnim smetnjama radi njihovog lečenja ili sprečavanja opasnosti koju predstavljaju po sebe ili druge prihvaćena praksa, te da je razumno zaključiti da preovlađujuća većina ovih država ne smatra da je takvo lišenje slobode zabranjeno članom 14. Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.

2. Ustavne odredbe

Ustavom Republike Srbije propisano je da je ljudsko dostojanstvo neprikosnoveno i da su svi su dužni da ga poštuju i štite, kao i da svako ima pravo na slobodan razvoj ličnosti, ako time ne krši prava drugih zajemčena Ustavom; da je fizički i psihički integritet nepovrediv kao i da niko ne može biti izložen mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, niti podvrgnut medicinskim ili naučnim ogledima bez svog slobodno datog pristanka; da svako ima pravo na ličnu slobodu i bezbednost i da je lišenje slobode dopušteno samo iz razloga i u postupku koji su predviđeni zakonom; da se prema licu lišenom slobode mora postupati čovečno i s uvažavanjem dostojanstva njegove ličnosti, kao i da je zabranjeno svako nasilje prema licu lišenom slobode; da svako ima pravo na zaštitu svog fizičkog i psihičkog zdravlja; da građani i porodice kojima je neophodna društvena pomoć radi savladavanja socijalnih i životnih teškoća i stvaranja uslova za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, imaju pravo na socijalnu zaštitu, čije se pružanje zasniva na načelima socijalne pravde, humanizma i poštovanja ljudskog dostojanstva, kao i da se u tom pogledu invalidima pruža posebna zaštita. Takođe, određeno je da se ljudska i manjinska prava zajemčena Ustavom neposredno primenjuju; da se jemče, i kao takva, neposredno primenjuju ljudska i manjinska prava zajemčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima i zakonima; da se odredbe o ljudskim i manjinskim pravima tumače u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje. Ljudska i manjinska prava zajemčena Ustavom mogu zakonom biti ograničena ako ograničenje dopušta Ustav, u svrhe radi

kojih ga Ustav dopušta, u obimu neophodnom da se svrha ograničenja zadovolji u demokratskom društvu i bez zadiranja u suštinu zajemčenog prava. Pred Ustavom i zakonom svi su jednaki, a zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, između ostalog po osnovu psihičkog ili fizičkog invaliditeta. Ustavom je propisano i da svako ima pravo na sudsku zaštitu ako mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno Ustavom, kao i pravo na uklanjanje posledica koje su povredom nastale.

3. Republika Srbija u procesu pridruženja EU

U okviru procesa pridruživanja Evropskoj uniji, Republika Srbija je usvojila Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava (2016), koji predstavlja strateški dokument u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih prava, sa definisanim javnim politikama i unapređenim sprovođenjem, koordinacijom, rokovima i finansiranjem reformi.

Prilikom izrade ovog akcionog plana uzeta je u obzir preporuka iz Izveštaja o skriningu da treba usvojiti zakon namenjen zaštiti lica sa mentalnim smetnjama u institucijama socijalne zaštite. U okviru aktivnosti 3.6.1.26. planirano je donošenje ovog zakona, a kao nosilac aktivnosti određeno je ministarstvo nadležno za poslove socijalne zaštite.

III. OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA I POJEDINAČNIH REŠENJA

OSNOVNE ODREDBE (čl. 1–4. Predloga zakona)

U članu 1. Predloga zakona određen je predmet Predloga zakona tako što je rečeno da se ovim zakonom uređuje način ostvarivanja prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, kao i prava korisnika usluga privremenog smeštaja u ustanovama socijalne zaštite koje su u procesu deinstitucionalizacije, načela, postupak smeštaja, postupak pripreme korisnika za život u zajednici smeštenih u ustanovama u procesu deinstitucionalizacije, zaštita od zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja, kao i druga prava i obaveze korisnika prilikom korišćenja usluga privremenog smeštaja do obezbeđivanja uslova za život u zajednici, načini postupanja u incidentnim situacijama neposredne opasnosti po život ili bezbednost korisnika ili drugih lica.

Član 2. Predloga zakona usmeren je ka unapređenju položaja korisnika usluga privremenog smeštaja, kroz proces očuvanja kvaliteta života i potencijala korisnika, razvoja i pripreme korisnika za život u zajednici, bez diskriminacije, pod ravnopravnim uslovima uz aktivno, efektivno i informisano učešće korisnika usluga socijalne zaštite, kao i osoba od poverenja koje im pružaju podršku u donošenju odluka, u skladu sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima.

Ostvarivanje prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti podrazumeva kontinuirano osposobljavanje korisnika za samostalan život i puno i ravnopravno učešće u društvu i ostvarivanje socijalne inkluzije i kroz proces deinstitucionalizacije i usmereno je na osnaživanje korisnika u cilju očuvanja i razvoja potencijala, kao i dugoročno napuštanje privremenog smeštaja i uključenost u lokalnu zajednicu uz korišćenje usluga u zajednici.

Prema članu 3. Predloga zakona svi pojmovi u ovom zakonu upotrebljeni u gramatičkom muškom rodu podrazumevaju prirodni muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Članom 4. Predloga zakona definisano je značenje sledećih pojmova: 1) „usluge privremenog smeštaja” (u daljem tekstu: smeštaja) označavaju privremeni smeštaj kroz usluge socijalne zaštite: domski smeštaj, predah smeštaj, smeštaj u prihvatilište, kao i druge vrste smeštaja, osim smeštaja u drugu porodicu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna zaštita; 2) „ustanova socijalne zaštite” označava oblik organizovanja u kome je organizacija socijalne zaštite osnovana za obavljanje delatnosti socijalne zaštite, odnosno pružanja usluge privremenog smeštaja u oblasti socijalne zaštite, u skladu sa propisima koji uređuju socijalnu zaštitu (u daljem tekstu: ustanova); 3) „licencirani pružalac usluge privremenog smeštaja” je pružalac usluga socijalne zaštite koji je dobio licencu za pružanje te usluge u smislu propisa u socijalnoj zaštiti (u daljem tekstu: pružalac usluge); 4) „korisnik usluge privremenog smeštaja” (u daljem tekstu: korisnik) je dete ili mlada osoba, ili odraslo ili starije lice koje u skladu sa zakonom kojim je uređena socijalna zaštita koristi određenu uslugu smeštaja u ustanovi socijalne zaštite, odnosno kod licenciranog pružaoca te usluge; 5) „informisani pristanak” je pristanak korisnika dat na osnovu prethodno dobijenih relevantnih informacija u razumljivom i pristupačnom obliku o uslovima i sadržaju usluge socijalne zaštite od strane nadležnog centra za socijalni rad, odnosno licenciranog pružaoca usluge; 6) „incidentna situacija” je okolnost ili događaj koji nastaje za vreme pružanja usluge ili u vezi sa njom koja je mogla prouzrokovati, ili je već prouzrokovala nenamernu ili neočekivanu štetu i ugroženost života i zdravlja ili bezbednost korisnika ili drugih lica; 7) „deinstitucionalizacija” je proces usmeren ka prevenciji smeštaja u institucije socijalne zaštite i pripremu korisnika usluge privremenog smeštaja za povratak u prirodno okruženje, što se ostvaruje kroz razvoj usluga u zajednici, njihovo održivo finansiranje, poštovanje prava korisnika na vlastiti izbor i učešće u procesima donošenja odluka; 8) „član uže porodice” u smislu ovog zakona je: bračni partner, vanbračni partner, deca, braća, sestre, roditelji, babe, dede, usvojenik i usvojitelj. Članom uže porodice, u smislu ovog zakona, smatraće se i srodnici u pravoj liniji do trećeg stepena srodstva i srodnici u pobočnoj liniji do drugog stepena srodstva pod uslovom da žive u zajedničkom domaćinstvu sa korisnikom; 9) „osoba od poverenja” je član uže porodice, punomoćnik ili drugo lice koje korisnik može odabrati prilikom dolaska na privremeni smeštaj u ustanovu socijalne zaštite, odnosno kod licenciranog pružaoca usluge privremenog smeštaja, koja korisniku pruža različite vrste podrške po izboru i na osnovu volje korisnika, bez prava donošenja odluka u ime korisnika, a koju korisnik može promeniti u bilo kom trenutku svojom slobodnom voljom.

NAČELA (čl. 5–9. Predloga zakona)

Članom 5. Predloga zakona definisano je načelo nediskriminacije korisnika, a prema njemu ostvavljanje prava korisnika omogućeno je bez diskriminacije po osnovu rase, boje kože, predaka, nacionalne pripadnosti ili etničkog porekla, pola, roda, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, polnih karakteristika, jezika, državljanstva, nacionalne pripadnosti, verskog, političkog ili drugog uverenja, obrazovanja, pravnog ili socijalnog statusa, rođenja, genetskih osobenosti, bračnog i porodičnog statusa, imovnog stanja, starosnog doba, izgleda, članstva u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, fizičkog ili mentalnog invaliditeta, mentalnih smetnji, drugih zdravstvenih stanja, osuđivanosti ili bilo kojeg drugog ličnog svojstva. Deinstitucionalizacija korisnika smeštaja uključujući i prevenciju smeštaja u institucije socijalne zaštite, kao i priprema korisnika za povratak u prirodno okruženje i samostalni život uključuje, bez diskriminacije, sve korisnike, bez obzira na tip i stepen podrške, uzrast ili drugo lično svojstvo.

Članom 6. Predloga zakona definisano je načelo poštovanja integriteta, dostojanstva i autonomije korisnika, kojim je određeno da korisnik ima pravo da

koristi uslugu smeštaja uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, dostojanstva, autonomije, kao i uvažavanja njegovih etničkih, kulturnih i religijskih ubeđenja, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama.

Član 7. Predloga zakona definiše načelo pružanja usluge smeštaja u skladu sa voljom i najboljim interesom korisnika, a prema njemu usluge smeštaja u procesu deinstitutionalizacije pružaju se u skladu sa najboljim interesom deteta, a kod punoletnih osoba u skladu sa voljom i željama korisnika uz poštovanje dostojanstva i primenu načela odlučivanja bez ili uz podršku, u skladu sa kapacitetima i procenom potreba korisnika, uz uvažavanje njegovog životnog ciklusa, etničkog i kulturnog porekla, životnih navika, razvojnih i drugih potreba u svakodnevnom i drugom životnom funkcionisanju.

Član 8. Predloga zakona govori o načelu nužnosti i srazmernosti ograničavanja prava korisnika u incidentnim situacijama, prema kome prava korisnika ustanovljena Ustavom, ovim ili drugim zakonom, odnosno na zakonu zasnovanom propisu neće biti ograničavana. Izuzetno, u slučaju nužnosti sprečavanja ugrožavanja života ili bezbednosti korisnika ili drugih lica ili povrede prava drugih lica, mere koje se preduzimaju biće srazmerne otklanjanju opasnosti koja je nastupila, u skladu sa ovim zakonom.

Član 9. Predloga zakona govori o načelu javnosti rada ustanove, odnosno pružaoca usluga, a prema kome ustanova, odnosno pružalac usluge smeštaja obezbeđuje korisniku, zakonskom zastupniku maloletnog korisnika, izabranoj osobi od poverenja koja korisniku obezbeđuje podršku, kao i članovima uže porodice korisnika informacije o delokrugu rada, uslugama koje obezbeđuje, kućnom redu i pravilima ponašanja zaposlenih, kao i o pravima i obavezama korisnika tokom trajanja usluge smeštaja, uključujući i mogućnost svakodnevne, nesmetane komunikacije sa spoljnim svetom i slobodnog podnošenja prigovora i/ili pritužbe na uslugu smeštaja ili žalbe na odluku o smeštaju. Ustanova, odnosno pružalac usluge je dužan da korisniku prenese informacije na razumljiv i pristupačan način, što osim prilagođavanja teksta može podrazumevati i druge načine informativne pristupačnosti.

POSTUPAK SMEŠTAJA (čl. 10–20. Predloga zakona)

U ovom delu Predloga zakona sadržane su odredbe kojima se na jasan način propisuje postupak privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, uz pristanak korisnika.

Član 10. Predloga zakona određuje razloge smeštaja, a prema njemu smeštaj kao oblik privremene zaštite obezbeđuje se prvenstveno punoletnom korisniku kome se ne može obezbediti ostanak u sopstvenom domu, porodici ili usluge podrške za samostalan život, u smislu zakona kojim je uređena socijalna zaštita, uz puno poštovanje volje i želje korisnika izražene u formi informisanog pristanka, dok se ne stvore uslovi za smeštaj u manje restriktivnom okruženju ili u procesu deinstitutionalizacije. Smeštaj maloletnog korisnika zasniva se na principu najboljeg interesa i punog razvoja deteta u porodičnom okruženju. Smeštaj maloletnog korisnika može se obezbediti izuzetno, ako za to postoje naročito opravdani razlozi, u kom slučaju smeštaj prestaje kada se stvore uslovi za alternativni, vaninstitucionalni smeštaj. Smeštaj se ne može realizovati za potencijalnog korisnika koji ima akutno oboljenje ili akutizaciju hroničnog oboljenja koje zahteva hospitalizaciju. Nadležni centar za socijalni rad, odnosno pružalac

usluge odlučuje o korišćenju usluge smeštaja na zahtev korisnika, zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, uz saglasnost korisnika izraženoj u formi informisanog pristanka. Prilikom odlučivanja o smeštaju korisnika, uz informisani pristanak punoletnog korisnika, zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, kada nadležni centar za socijalni rad donosi odluku, dužan je da ispita sve mogućnosti podrške za korisnika, korišćenjem dnevnih usluga u zajednici, usluga podrške za samostalni život ili korišćenjem drugih usluga vaninstitucionalne podrške ili zaštite. Individualni plan usluge, u čijem donošenju učestvuje korisnik, obavezno sadrži i plan završetka korišćenja usluge smeštaja i povratka korisnika u zajednicu uz obezbeđivanje usluga podrške za punu integraciju u porodicu i inkluziju u zajednici kroz proces deinstitucionalizacije.

Članom 11. Predloga zakona propisane su vrste i svrha smeštaja, prema kome domski smeštaj je privremen i obezbeđuje korisniku stanovanje i zadovoljenje osnovnih životnih potreba, zdravstvenu zaštitu, psihosocijalnu stručnu podršku i razvoj socijalnih veština i očuvanje potencijala, pristup obrazovanju i druge vidove podrške u svrhu pripreme za njegov povratak u biološku porodicu, odlazak u drugu porodicu, odnosno njegovu pripremu za samostalan ili život u zajednici uz podršku, u skladu s porodičnim resursima, njegovim potrebama i najboljim interesom deteta, odnosno slobodno izraženom voljom i željom korisnika u okviru procesa deinstitucionalizacije i uz upotrebu usluga podrške iz zakona koji uređuje socijalnu zaštitu. Predah smeštaj je kratkoročni i povremeni smeštaj koji se obezbeđuje kao dnevni, vikend ili višednevni smeštaj, u svrhu podrške korisniku i njegovoj porodici u održavanju i poboljšanju kvaliteta života, s ciljem njegovog ostanka u porodici. Smeštaj u prihvatilište je kratkotrajan smeštaj u svrhu osiguranja bezbednosti i iznalaženja održivih rešenja za krizne situacije.

Članom 12. Predloga zakona propisano je da se smeštaj obezbeđuje izuzetno, na ograničeni vremenski rok, uz informisani pristanak punoletnog korisnika, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika kada korisniku nije moguće obezbediti ostanak u porodici, usluge u zajednici ili porodični smeštaj i neophodna mu je društvena pomoć i podrška sistema socijalne zaštite, dok se ne stvore uslovi za prestanak smeštaja, uz obavezu nadležnog organa da kontinuirano procenjuje uslove za izlazak iz institucionalnog smeštaja u porodično ili drugo manje restriktivno okruženje. Informisani pristanak daje se lično, u pismenoj formi ili u drugoj formi koja je prilagođena korisniku. Smeštaj se pruža korisniku tako da obezbeđuje pripremu za njegov povratak u biološku porodicu i u prirodno okruženje, odlazak u drugu porodicu, odnosno njegovu pripremu za samostalan život, u skladu s porodičnim resursima i njegovim potrebama.

Član 13. Predloga zakona odnosi se na vremensko ograničenje smeštaja prema kome smeštaj ne može biti određen na period duži od 12 meseci za punoletna lica, odnosno šest meseci za maloletna lica. Po isteku tog roka smeštaj može biti produžen uz detaljno obrazloženje, u skladu sa članom 17. Predloga zakona.

Član 14. Predloga zakona odnosi se na prava korisnika koji, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog deteta, ima pravo da od ustanove, odnosno pružaoca usluge blagovremeno dobije obaveštenje koje mu je potrebno kako bi doneo odluku da pristane ili ne pristane na smeštaj, i to o: trajanju smeštaja u ustanovi, kao i periodičnim preispitivanjima potreba za ostankom i daljim smeštajem u ustanovi; programskim aktivnostima usluga smeštaja; pravilima ponašanja i organizacije života u ustanovi odnosno kod pružaoca usluge, uključujući i načine i mogućnosti ostvarivanja komunikacije sa spoljnim svetom; obavezi poštovanja pravila ponašanja i organizacije života u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge; pravu na podnošenje pritužbe i prigovora na kvalitet zaštite i kvalitet pružanja usluge; pravu na povlačenje pristanka na smeštaj u svakom

trenutku; pravu na izbor osobe od poverenja; posledicama nepoštovanja pravila ponašanja u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge. Kada centar za socijalni rad pokreće postupak smeštaja dužan je da pre pokretanja postupka punoletnog korisnika, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, na razumljiv i pristupačan način, pored obaveštenja koje mu je potrebno da bi doneo odluku, upozna i sa: mogućnostima korišćenja dnevnih usluga u zajednici, usluga podrške za samostalni život ili korišćenjem drugih oblika vaninstitucionalne podrške ili zaštite; pravom ustanove, odnosno pružaoca usluge da predloži nadležnom centru za socijalni rad prestanak smeštaja usled nepoštovanja pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge.

Članom 15. Predloga zakona propisuje se da Izjavu o pristanku na smeštaj pred nadležnim centrom za socijalni rad, odnosno pružaocem usluge, punoletni korisnik, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika, daje slobodno i lično, u pismenoj formi ili u drugoj odgovarajućoj formi koja je prilagođena korisniku, nakon što su mu pružene sve informacije potrebne za davanje pristanka. Punoletni korisnik bez, obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika, ima pravo da izjavu o pristanku na smeštaj izmeni ili povuče u bilo kom trenutku slobodno izraženom ličnom voljom. Korisnik ima pravo da prilikom davanja izjave koristi podršku osobe od poverenja ili drugu podršku, u skladu sa sopstvenim željama i izborom. Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Članom 16. Predloga zakona propisano je da korisnik ima pravo prilikom davanja izjave o pristanku na smeštaj ili kasnije, da svojom slobodnom voljom izabere osobu od poverenja koja korisniku obezbeđuje različite vrste podrške, bez prava donošenja odluka u ime korisnika. Osoba od poverenja može biti član uže porodice, punomoćnik ili drugo lice koje korisnik može samostalno odabrati. Korisnik daje slobodno izraženu izjavu u pismenoj ili drugoj pristupačnoj formi o izboru osobe od poverenja pred nadležnim centrom za socijalni rad, odnosno pružaocem usluge, o čemu se obavezno sačinjava zapisnik. Korisnik može svojom slobodnom voljom u bilo kom trenutku promeniti izbor osobe od poverenja. Nadležni organ starateljstva prati postupanje osobe od poverenja u pogledu zaštite prava korisnika.

Članom 17. Predloga zakona propisano je da se odluka centra za socijalni rad o korišćenju smeštaja se detaljno preispituje u rokovima koji ne mogu biti duži od šest meseci za maloletna lica, odnosno 12 meseci za punoletna lica, uz obavezu procene uslova za obezbeđivanje manje restriktivnog oblika smeštaja u porodičnom okruženju ili van institucije, u skladu sa načelom deinstitucionalizacije.

Odluka kojom se produžava usluga smeštaja mora sadržati vremenski period na koji se odnosi, a koji ne može biti duži od šest meseci za maloletna lica, odnosno 12 meseci za punoletna lica, kao i detaljno obrazloženje opravdanosti produžavanja smeštaja u ustanovi.

Članom 18. Predloga zakona uređen je prestanak smeštaja. Korišćenje usluge korisniku prestaje odlukom nadležnog centra za socijalni rad, odnosno pružaoca usluge.

Nadležni centar za socijalni rad, odnosno pružalac usluge, donosi odluku o prestanku korišćenja usluge smeštaja: kada je obezbeđena podrška za život u zajednici, smrću korisnika usluge smeštaja, na zahtev korisnika bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonskog zastupnika maloletnog korisnika, povlačenjem informisanog pristanka na smeštaj. Korisniku može prestati korišćenje usluge smeštaja i na obrazloženi predlog pružaoca usluge, kada je o smeštaju

odlučivao nadležni centar za socijalni rad, u slučajevima povrede pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge, propisanih opštim aktima pružaoca usluge, u skladu sa zakonom. U slučaju donošenja odluke o prestanku korišćenja usluge smeštaja centar za socijalni rad je dužan da obezbedi smeštaj kod drugog pružaoca usluge, uz informisani pristanak korisnika.

Članom 19. Predloga zakona propisana je da žalbu na odluku o korišćenju, produženju, odnosno prestanku korišćenja usluge smeštaja može podneti punoletni korisnik lično, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika, u skladu sa zakonom. O žalbi na odluku o korišćenju usluge smeštaja, odnosno prestanku korišćenja usluge smeštaja, kada je o korišćenju usluge smeštaja odlučivao centar za socijalni rad, rešava ministar nadležan za socijalnu zaštitu, pokrajinski organ uprave nadležan za socijalnu zaštitu kada je o korišćenja usluge smeštaja odlučivao centar za socijalni rad sa teritorije Atonomne pokrajine Vojvodine, gradska uprava grada Beograda kada je o korišćenja usluge smeštaja odlučivao centar za socijalni rad sa teritorije grada Beograda, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna zaštita. Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

ZAŠTITA OD ZLOSTAVLJANJA, EKSPLOATACIJE I ZANEMARIVANJA (čl. 20–23. Predloga zakona)

Članom 20. Predloga zakona propisano je da je u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluga zabranjen svaki oblik nasilja nad korisnikom, fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje, iskorišćavanje korisnika, zloupotreba poverenja ili moći u odnosu na korisnika, zanemarivanje korisnika i druga postupanja koja narušavaju zdravlje, dostojanstvo i razvoj korisnika. Prevencija svih oblika eksploatacije, nasilja i zlostavljanja podrazumeva, između ostalog, odgovarajući oblik podrške u skladu sa invaliditetom, rodom i starosnom dobi korisnika, uključujući pružanje informacija i edukacije kako izbeći, prepoznati i prijaviti pojavu nasilja i zlostavljanja. U ustanovi socijalne zaštite, odnosno kod pružaoca usluga zabranjeno je zanemarivanje korisnika. Zanemarivanje je nemar ili propust zaposlenog da, s obzirom na standarde usluge, pravila struke, etičke standarde, odnosno pravila svog posla, obezbedi adekvatno zadovoljavanje egzistencijalnih potreba, ishrane, smeštaja, zdravstvene zaštite obrazovanja, rekreacije i bezbednih životnih uslova, psihosocijalnih i duhovnih potreba. Zanemarivanje obuhvata i propust u obavljanju pravilnog nadzora i zaštite korisnika od povređivanja i samopovređivanja. Korisnik ima pravo na zaštitu od svakog vida mučenja i drugog okrutnog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Stručni radnici, stručni saradnici, zdravstveni radnici, saradnici i druga lica angažovana u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge dužni su da se staraju da korisnik ne bude zlostavljan od strane drugih korisnika, zaposlenih u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge ili trećih lica i dužni su da to prijave odgovornom licu i nadležnim organima. Korisnik ima pravo da ostvari komunikaciju sa osobom od poverenja u svakom trenutku kada oseti rizik od zlostavljanja, nasilja, zanemarivanja. Ustanova socijalne zaštite, odnosno pružalac usluge, dužni su da obrazuju funkcionalan i pristupačan tim za sprečavanje nasilja, u skladu sa zakonom, odnosno na zakonu zasnovanom propisu.

Članom 21. Predloga zakona propisana je zaštita od rodno zasnovanog nasilja i zaštita reproduktivnog zdravlja devojčica i žena. Zabranjuje se svaki oblik nasilja prema devojčicama i ženama na smeštaju u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge, a naročito pregled i tretman bez pristanka, prisilna kontracepcija i prekid trudnoće, u skladu sa zakonom. Ustanova, odnosno pružalac usluge dužan je da: blagovremeno, na razumljiv i pristupačan način, upozna i edukuje devojčice i žene na smeštaju kako izbeći, prepoznati i prijaviti pojavu nasilja i zlostavljanja prema

devojkama i ženama; obezbedi podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja; obezbedi pristup savetovanju u vezi sa reproduktivnim zdravljem. Stručni radnici, stručni saradnici, zdravstveni radnici, saradnici i druga lica angažovana u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge dužni su da prijave svaki vid nasilja prema devojkama i ženama na smeštaju za koje saznaju u vršenju poslova iz svoje nadležnosti, odnosno u obavljanju svoje delatnosti nadležnoj policijskoj upravi ili javnom tužilaštvu. Ustanova, odnosno pružalac usluge, dužni su da obaveste nadležni centar za socijalni rad o pojavi svakog oblika nasilja prema devojkama i ženama na smeštaju, u skladu sa pozitivnim propisima. Policijska uprava i javno tužilaštvo dužni su da obaveste nadležni centar za socijalni rad o prijavljenom nasilju.

Članom 22. Predloga zakona propisano je da korisnik ima pravo na obezbeđivanje i dostupnost zdravstvene zaštite, u skladu sa zakonom. Pružanje zdravstvene zaštite može zatražiti i sam korisnik, odnosno zakonski zastupnik maloletnog korisnika. Ako korisnik ima povrede, tvrdi da je zlostavljan ili drugo lice ukazuje na to da je korisnik zlostavljan, zaposleni odgovoran za korisnika, njegov neposredni rukovodilac i direktor ustanove, odnosno rukovodilac pružaoca usluge, dužni su da: bez odlaganja korisniku obezbede odgovarajući lekarski pregled; evidentiraju sve povrede korisnika i mehanizme nastanka povrede; zabeleže sve preduzete radnje u dosijeu korisnika; obaveste policiju, javnog tužioca, nadležni centar za socijalni rad, člana njegove uže porodice, izabranu osobu od poverenja, zakonskog zastupnika, ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu i Zaštitnika građana, ako u radnji ili propuštanju kojim su dovedeni u opasnost život ili zdravlje korisnika postoji osnovana sumnja na postojanje krivičnog dela.

Članom 23. Predloga zakona propisano je da u slučaju zlostavljanja ili zanemarivanja, kao i u slučaju drugog događaja rizičnog za bezbednost i zdravlje korisnika, zaposleni zadužen za korisnika, njegov neposredni rukovodilac i direktor ustanove, odnosno rukovodilac pružaoca usluge, dužni su da provere bezbednost i potrebu za pružanjem zdravstvene zaštite drugim korisnicima, radi preduzimanja odgovarajućih i pravovremenih mera zaštite.

PRAVA I OBAVEZE KORISNIKA PRILIKOM KORIŠĆENJA USLUGE SMEŠTAJA (čl. 24–37. Predloga zakona)

Članom 24. Predloga zakona propisano je da korisnik smeštaja ima pravo na ostvarivanje građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih prava, u skladu sa Ustavom, zakonom i ratifikovanim međunarodnim ugovorom.

Članom 25. Predloga zakona uređena su pitanja obaveštavanja korisnika o svim relevantnim pitanjima koja se tiču smeštaja. Korisnik usluge smeštaja ima pravo da od strane ustanove, odnosno pružaoca usluge blagovremeno, na odgovarajući, propisani, razumljiv i prilagođen način, dobije obaveštenje o: identitetu i profesionalnom statusu stručnih radnika, stručnih saradnika, zdravstvenih radnika i saradnika koji učestvuju u pružanju usluge; uslovima, rizicima i pravnim posledicama smeštaja; svojim pravima i obavezama, kao i da bude poučen o načinu ostvarivanja prava, uključujući i postupke podnošenja žalbe, prigovora i pritužbe; svim pitanjima i svim podacima koji su od značaja za korisnika i za pružanje usluge smeštaja.

Članom 26. Predloga zakona propisano je učešće u donošenju odluka, tj. operacionalizovan je princip participacije korisnika u pružanju usluge socijalne zaštite, iz zakona kojim je uređena socijalna zaštita. Korisnik smeštaja ima pravo da učestvuje u proceni svog stanja i potreba i u odlučivanju o tome da li će prihvatiti određene aktivnosti predviđene individualnim planom pružanja usluge, kao i da

blagovremeno dobije sva obaveštenja koja su mu za to potrebna, uključujući i opis, cilj i korist od predloženih aktivnosti kao i obaveštenja o raspoloživim alternativnim aktivnostima i druga obaveštenja od značaja za pružanje usluge na razumljiv način i u pristupačnoj formi, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti.

Korisnik ima pravo da, uz upotrebu neophodnih mehanizama podrške (prilagođavanje informacija, upotrebu alternativnih vidova komunikacije, savetovanje sa osobom od poverenja, članovima porodice kao pomoć u tumačenju volje i želja korisnika, firmiranje tima za donošenje odluka), aktivno učestvuje u planiranju i sprovođenju aktivnosti i mera prilikom pružanja usluge smeštaja, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti.

Član 27. Predloga zakona uređuje privatnost korisnika. Korisnik smeštaja ima pravo na privatnost prilikom pružanja usluge smeštaja, u skladu sa najboljim interesom deteta, odnosno voljom punoletne osobe. Ne smatra se narušavanje prava na privatnost traženje podataka o ličnosti, ličnim svojstvima i drugim pitanjima, čije je pribavljanje neophodno za pružanje usluge smeštaja, u skladu sa ovim zakonom, koji se prikupljaju u svrhu planiranja i pružanja usluge smeštaja, kao i preduzimanje radnji u vezi sa tim. Korisnici imaju pravo da, u zavisnosti od pola i starosne dobi, budu smešteni i spavaju u odvojenim prostorijama.

Čl. 28-31. Predloga zakona propisana su prava i obaveze korisnika prilikom korišćenja usluge smeštaja. Korisnik smeštaja ima pravo na slobodno vreme, porodični život, informisanje i komunikaciju i obaveu poštovanja pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge.

Korisnik ima pravo da bude uključen u radno-okupacione, kulturno-zabavne i rekreativne aktivnosti, u skladu sa voljom i svojim interesovanjima.

Korisnik ima pravo na kontakte sa članovima porodice i drugim licima bez ograničenja, u skladu sa zakonom i pravilima ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge, da prima posete u prostorijama ustanove, odnosno pružaoca usluge i ide u posete izvan prostora ustanove, odnosno pružaoca usluge, izuzev ako je sud odredio meru zaštite kojom se privremeno zabranjuje ili ograničava održavanje kontakta sa članovima porodice i drugim licima.

Kontakte u okviru ustanove, odnosno pružaoca usluge ostvaruje se na način kojim se ne ugrožava privatnost drugih korisnika.

Korisnik ima pravo da: o svom trošku šalje i prima, uz punu privatnost, bez nadzora i ograničenja, poštu, pakete, novine i da telefonira; prati radio i televizijske programe; koristi svoje informaciono-komunikacione uređaje (računar, tablet, pametni telefon i sl.); učestvuje na seminarima, obukama i info-sesijama koje organizuju relevantne institucije i organizacije civilnog društva, na temu osnaživanja korisnika, promovisanja i zaštite ljudskih prava, pripreme za samostalni život i uključenost u lokalnu zajednicu u okviru procesa deinstitucionalizacije; u pogledu podnošenja pritužbe ili prigovora, obavlja poverljivu i slobodnu komunikaciju.

Informisanim pristankom na uslugu smeštaja korisnik se obavezuje da poštuje pravila ponašanja i organizacije života kod pružaoca usluge propisana opštim aktima pružaoca usluge (pravila o kućnom redu i druga pravila). Ako korisnik ne poštuje pravila u meri da ugrožava prava, integritet, interese, život, bezbednost i zdravlje ostalih korisnika, zaposlenih ili drugih lica, pružalac usluge može odlučiti o prestanku smeštaja, odnosno nadležnom centru za socijalni rad podneti obrazloženi predlog, kada je centar za socijalni rad odlučivao o smeštaju, da korisniku prestane usluga smeštaja kod tog pružaoca usluge.

Ustanova, odnosno pružalac usluge je dužan da korisnika blagovremeno upozna sa pravilima, kao i sa posledicama nepoštovanja ovih pravila na pristupačan i razumljiv način.

Čl. 32–33. Predloga zakona propisana su prava na pritužbu i prigovor, kao i postupanje po pritužbi i prigovoru.

Korisnik, osoba od poverenja, ili član njegove uže porodice koji smatra da pružalac usluge krši prava korisnika, odnosno nije zadovoljan kvalitetom pružanja usluge, postupkom ili ponašanjem pružaoca usluge ili drugog lica, može podneti pritužbu odgovornom licu u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge, nadležnom centru za socijalni rad i drugim nadležnim organima, u skladu sa zakonom i propisima donetim na osnovu zakona.

Korisnik koji podnese pritužbu biće zaštićen od bilo kakvih negativnih posledica usled podnošenja pritužbe u skladu sa zakonom. U odluci o pritužbi utvrđuje se da li postoji povreda pravila postupanja ustanove, odnosno pružaoca usluge ili ponašanja zaposlenog.

Ako je utvrđeno da postoji povreda, u odluci se navodi pojedinačna mera koja će biti preduzeta radi njenog ispravljanja u konkretnom slučaju koji se odnosi na podnosioca pritužbe. Korisnik, osoba od poverenja, član njegove uže porodice ili zakonski zastupnik maloletnog korisnika mogu, ako nisu zadovoljni odgovorom na pritužbu, odnosno informacijom o planiranim i preduzetim merama povodom pritužbe, podneti prigovor organu nadležnom za vršenje inspekcijuskog nadzora, u roku propisanom zakonom kojim se uređuje opšti upravni postupak.

Ako prilikom ispitivanja pritužbe, odgovorno lice ustanovi postojanje elemenata odgovornosti za krivična dela, dužan je da preduzme radnje na koje je obavezan i ovlašćen u skladu sa važećim propisima.

Punoletni korisnik, bez obzira na stepen poslovne sposobnosti, osoba od poverenja, član njegove uže porodice ili zakonski zastupnik maloletnog korisnika mogu da izjave prigovor zbog načina pružanja usluga smeštaj, a ako ne može da se izjavi drugo pravno sredstvo u upravnom postupku.

Prigovor se izjavljuje odgovornom licu ustanove, odnosno pružaoca usluge na čije se postupanje odnosi, koji i odlučuje o prigovoru.

Rešenjem kojim se usvaja prigovor nalaže se preduzimanje zakonom određenih mera radi otklanjanja nedostataka u pružanju usluga smeštaja, ako je prigovor izjavljen zbog načina pružanja usluga smeštaja.

Organ nadležan za vršenje inspekcijuskog nadzora dužan je da sprovede postupak po prigovoru, u skladu sa zakonom.

Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak.

POSTUPANJE U INCIDENTNIM SITUACIJAMA (Čl. 34–37. Predloga zakona)

Čl. 34–37. Predloga zakona propisano je postupanje u incidentnim situacijama.

Stručni radnici, stručni saradnici, zdravstveni radnici, saradnici i druga angažovana lica u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge dužni su da organizuju pružanje usluge smeštaja na način kojim se neće ograničavati prava i slobode korisnika. U slučaju nužnosti sprečavanja ugrožavanja života ili bezbednosti korisnika ili drugih lica ili povrede prava drugih lica, mere koje se preduzimaju moraju biti srazmerne otklanjanju opasnosti koja je nastupila, u skladu sa ovim zakonom.

Način i bliže uslove postupanja ustanove, odnosno pružaoca usluge u incidentnim situacijama propisuje ministar nadležan za socijalnu zaštitu.

Zabranjena je primena svih mera prinude i tretmana bez pristanka korisnika, odnosno zakonskog zastupnika maloletnika. Posebno se zabranjuje korišćenje mere ograničavanja kretanja i izdvajanja korisnika u posebno opremljenu prostoriju.

Ako stručni radnik, stručni saradnik, zdravstveni radnik, saradnik ili drugo lice angažovano u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge ne može samo da otkloni

neposrednu opasnost po život ili bezbednost korisnika izazvanu ponašanjem korisnika, zaposlenog ili drugog lica dužno je da odmah, bez odlaganja, kada uoči opasnost zatraži pomoć drugih nadležnih organa i o tome odmah obavesti direktora ustanove, odnosno rukovodioca pružaoca usluge.

Ustanova, odnosno pružalac usluge je dužan da o incidentnoj situaciji koja može dovesti ili je dovela do neposrednog ugrožavanja života ili bezbednosti korisnika i zaposlenih bez odlaganja sačini službenu belešku i obavesti ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu.

MEHANIZAM KONTROLE KVALITETA USLUGE (član 38. Predloga zakona)

Članom 38. Predloga zakona propisuju se da nadzor nad primenom odredaba ovog zakona vrši ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu, s tim što nadzor nad radom zdravstvenih radnika u ustanovi, odnosno kod pružaoca usluge vrši ministarstvo nadležno za poslove zdravlja. Inspekcijski nadzor u ustanovama za smeštaj u procesu deinstitutionalizacije vršiće se po mogućnosti jednom godišnje. Nezavisni mehanizam ovlašćen za kontrolu uspostavljanja kvaliteta pružanja usluga i zaštite prava korisnika vrše nezavisni državni organi za zaštitu prava građana i zaštitu ravnopravnosti. U saradnji sa ministarstvom nadležnim za socijalnu zaštitu, nezavisni monitoring nad primenama odredaba ovog zakona, obezbediće se i organizacijama civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava. Organizacije civilnog društva imaju obavezu da o nalazima iz nezavisnog monitoringa izveste ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu u roku od 60 dana od dana obavljenog nezavisnog monitoringa.

KAZNE NE ODREDBE (član 39. Predloga zakona)

Članom 39. Predloga zakona propisuju se kazne. Novčanom kaznom za prekršaj od 100.000 do 2.000.000 dinara kazniće se ustanova, odnosno pružalac usluge smeštaja, usled:

- 1) postupanja u zaštiti korisnika suprotno odredbama čl. 20–23. ovog zakona;
- 2) postupanja u incidentnim situacijama suprotno odredbama čl. 34–37. ovog zakona;

Za prekršaj iz stava 1. ovog člana kazniće se i odgovorno lice ustanove, odnosno pružaoca usluge smeštaja novčanom kaznom od 5.000 do 150.000 dinara.

DONOŠENJE PODZAKONSKOG AKTA I STUPANJE NA SNAGU (Čl. 40–41. Predloga zakona)

Članom 40. Predloga zakona propisuje se donošenje podzakonskog akta za sprovođenje ovog zakona u roku od devet meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Članom 41. Predloga zakona propisuje se stupanje na snagu propisa.

IV. PROCENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA POTREBNIH ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona nije potrebno obezbediti sredstva u budžetu Republike Srbije za 2021, 2022. i 2023. godinu.

Ovim zakonom uređuju se prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, koji se nalaze na smeštaju kod licenciranog pružaoca te usluge, odnosno ustanovi socijalne zaštite čiji je osnivač Republika Srbija i autonomna

pokrajina i čiji rad se finansira iz budžeta Republika Srbija po osnovu Zakona o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, broj 24/11).

ANALIZA EFEKATA

PRILOG 2:

Ključna pitanja za analizu postojećeg stanja i pravilno definisanje promene koja se predlaže

1) *Koji pokazatelji se prate u oblasti, koji su razlozi zbog kojih se ovi pokazatelji prate i koje su njihove vrednosti?*

Oblast socijalne zaštite je oblast društvenog života za koju je nadležno Ministarstvo, jedna je od oblasti Ustavom zajamčenih ljudskih prava, delatnost od javnog interesa i veoma je osetljiva po karakteru.

U Republici Srbiji oko dvadeset hiljada lica uključujući i lica smeštena kod privatnih pružaoca koriste usluge domskog smeštaja. Ustanove za smeštaj su prvobitno osnovane za pružanje stanovanja, ishrane i nege, a potom je njihov sadržaj obuhvatio aktivnosti koje su usmerene na razvijanje i očuvanje potencijala korisnika.

Podaci iz literature ukazuju da rezidencijalne institucije ne mogu pružiti odgovarajuću podršku potrebnu za postizanje pune inkluzije u društvu. Izdvajanje iz zajednice i porodice ozbiljno ograničava mogućnost lica koja žive ili odrastaju u rezidencijalnim institucijama da u potpunosti učestvuju u društvu.

Odnos društvene zajednice, pa i njenih institucija, prema osobama korisnicima usluga socijalne zaštite, uključujući i smeštaj u rezidencijalnim institucijama obojen je predrasudama i stereotipima.

Kroz široko prihvaćenu i pojednostavljenu sliku, gradi se često negativan odnos prema pripadnicima ove društvene grupe, koji predstavlja prepreku u društvenoj inkluziji osoba, ali ima slučajeva neadekvatnog odnosu prema njima i od strane predstavnika javnih institucija.

Stoga je nastala politika deinstitucionalizacije čiji je cilj da spreči nepotreban prijem i zadržavanje lica u institucijama, a kao alternativa je razvijen je koncept privremenog smeštaja koji omogućava kratkotrajni boravak lica u institucijama, njihovo lečenje i rehabilitaciju ili rehabilitaciju sa posledičnim osposobljavanjem za povratak u zajednicu i šire društvo.

Zahtevi za sprovođenje procesa deinstitucionalizacije proizilaze iz različitih strateških i normativnih akata, a pre svega obaveza nastalih usvajanjem **Zakona o potvrđivanju Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom**¹, koji za cilj ima „unapređivanje, zaštitu i osiguravanje punog i jednakog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba sa invaliditetom, uključujući i pravo na život u zajednici“². U skladu sa tim, Vlada Republike Srbije se u Akcionom planu za pregovaračko Poglavlje 23, odeljak „Osnovna prava“, obavezala da će da usvoji Strategiju deinstitucionalizacije.

Iako je Republika Srbija formalno opredeljena za uspostavljanje procesa deinstitucionalizacije, u praksi su postignuti određeni rezultati kada je u pitanju korisnička grupa deca i mladi, a kada je reč o osobama sa intelektualnim i mentalnim teškoćama nisu postignuti značajni rezultati. Njihov broj u ustanovama za smeštaj

¹ Službeni glasnik Republike Srbije - Međunarodni ugovori, br. 42/2009

² Član 1 Zakona o potvrđivanju Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom

godinama je praktično nepromenjen, izlazak iz ustanova je retka pojava, pojedine usluge u zajednici koje podržavaju ostanak u prirodnom okruženju nedovoljno su razvijene. Deinstitutionalizaciju treba razlikovati od transformacije rezidencijalnih ustanova, kao procesa usmerenog ka reformisanju njihovog mandata, odnosno usluga koje pružaju. U tom smislu, deinstitutionalizacija je širi pojam čiji je krajnji cilj uspostavljanje sistema koji pruža mogućnosti, podržavajući osobe sa invaliditetom u ostvarivanju i održavanju optimalnog nivoa samostalnosti i društvenog učešća, uzimajući u obzir lične činioce, okruženje i očekivanja³.

Osnovni cilj Strategije deinstitutionalizacije u sistemu socijalne zaštite je **ostvarivanje prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite kroz procese deinstitutionalizacije i socijalne inkluzije**. Ovaj cilj će se ostvariti kroz set posebnih ciljeva i aktivnosti koje će kroz razvoj usluga u zajednici, obezbeđivanje stabilnih izvora finansiranja i uslova za integraciju, prevenirati.

Deinstitutionalizacija je proces koji treba da omogući pre svega osobama sa invaliditetom da svakodnevne potrebe zadovoljavaju u vlastitim lokalnim zajednicama, uz svu neophodnu pomoć i podršku. Sa stanovišta socijalne zaštite proces je usmeren ka prevenciji smeštaja u institucije i povratku korisnika iz ustanova za smeštaj u prirodno okruženje, što se ostvaruje kroz razvoj usluga u zajednici, održivo finansiranje, poštovanje prava korisnika na vlastiti izbor i učešće u procesima donošenja odluka.

U tom smislu, osnovni pokazatelji uspešnosti procesa deinstitutionalizacije u sistemu socijalne zaštite su:

- broj korisnika u ustanovama za smeštaj;
- broj usvojenih planova transformacije ustanova za smeštaj;
- broj korisnika koji su izašli iz ustanova za smeštaj;
- broj ustanova koji su, pored usluga smeštaja, licencirani i za druge usluge socijalne zaštite;
- broj usluga socijalne zaštite u zajednici koje podržavaju ostanak u prirodnom okruženju;
- broj korisnika usluga socijalne zaštite u zajednici;
  - izdvajanja iz lokalnih budžeta za razvoj usluga socijalne zaštite u zajednici;
  - izdvajanja iz republičkog budžeta za procese transformacije ustanova za smeštaj;
- broj korisnika koji su delimično i potpuno lišeni poslovne sposobnosti;
- broj korisnika kojima je delimično ili potpuno vraćena poslovna sposobnost.

Aktuelno, broj korisnika u ustanovama za smeštaj osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama se ne menja, planski pristup njihovoj transformaciji nije uspostavljen, usluge u zajednici su nedovoljno i neravnomerno razvijene uz konstantne probleme finansijske održivosti, izdvajanja iz lokalnih budžeta za razvoj usluga u zajednici su nedovoljna, povećava se broj osoba potpuno ili delimično lišenih poslovne sposobnosti.

Položaj korisnika u sistemu socijalne zaštite generalno je pasivan, a posebno u ustanovama za domski smeštaj. Oni deklarativno imaju pravo na učešće i odlučivanje u svim fazama stručnih postupaka, ali se u praksi to retko dešava.

---

³ European Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care, Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care. Brussels, 2012, dostupno na: www.deinstitutionalisationguide.eu

Razlozi se pre svega pronalaze u dominantno medicinsko-paternalističkom pristupu, kao i karakteristikama domskog smeštaja, koji neminovno utiče na ograničavanje ljudskih prava. Korisnici retko učestvuju u ličnom planiranju, sloboda izbora im je veoma ograničena, u ustanovama su prinuđeni da postupaju u skladu sa uspostavljenom dnevnom rutinom, mnogima je oduzeta poslovna sposobnost, te i formalno ne mogu da učestvuju u procesima donošenja odluka i preuzimanja odgovornosti.

U starosnoj strukturi osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama dominiraju odrasli korisnici (26 – 65 godina), sa 81, 2%, oko 16% je starijih od 65 godina, 2,8% je mladih (18 – 25 godina) i evidentirano je dvoje dece, što je značajno smanjenje s obzirom na to da je 2014. godine bilo 18, a u 2015. godini šestoro dece.

Dužina boravka u ustanovi pokazatelj je (ne)pokretljivosti ove korisničke grupe i istovremeno ukazuje na razvijenost usluga u zajednici, odnosno rezultate procesa deinstitucionalizacije. Oko polovine korisnika je u ustanovi duže od 11 godina, a 28% preko 20 godina⁴. Ovi trendovi su godinama praktično nepromenjeni, s obzirom na to da je 2012. godine 27,15% korisnika u ustanovi boravilo između 11 i 19 godina, a 20 i više godina 20,50% korisnika.⁵ Zapravo, za skoro 8 procentnih poena povećao se broj onih koji borave preko 20 godina, što nedvosmisleno ukazuje da je za većinu ustanova krajnje i jedino odredište. Imajući u vidu ove podatke, i ne čudi što 89% korisnika nema kontakte sa srodnicima ili održava retke i nepredvidive kontakte sa njima. Samo 6% redovno odlazi u posetu porodici, dok se 5% najmanje jednom mesečno viđa sa srodnicima u ustanovi.⁶

Izlazak iz institucije svih ovih godina veoma je retka pojava. U 2018. godini svega 3% korisnika je izašlo iz ustanove, pošto su se vratili u biološku ili srodničku porodicu, dok je 1% samovoljno napustio instituciju. Gotovo identični rezultati prisutni su od 2010. godine kada je Republički zavod za socijalnu zaštitu podneo prvi Izveštaj o radu ustanova za korisnike sa telesnim, intelektualnim i mentalnim teškoćama. Čak je 2010. godine 6% korisnika izašlo iz ustanove na način da su se vratili u biološku ili srodničku porodicu, dok je 2018. godine procenat dva puta niži. Smrt korisnika dominantno je najzastupljeniji razlog prestanka smeštaja i konstantno se kreće na nivou od oko 85%.

Imajući u vidu podatke o dužini boravka u ustanovi i razlozima izlaska, jasno je zašto je oko 82% korisnika sa teritorije druge opštine, a ne sa one u kojoj se ustanova nalazi, što je dodatni problem ukoliko se planira da napuste ustanovu i nastane se na teritoriji opštine u kojoj se ustanova nalazi.

Činjenica da je većina korisnika lišena poslovne sposobnosti, u značajnoj meri otežava njihovu integraciju u zajednicu. U 2018. godini 73% korisnika ustanova za smeštaj osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama bilo je lišeno poslovne sposobnosti. U 41% slučajeva staratelj je bio stručni radnik centra za socijalni rad, a u preostalim srodnik ili druga bliska osoba⁷. Ova situacija je konstantna svih godina, te se skoro po pravilu osobe sa mentalnim i intelektualnim teškoćama lišavaju poslovne sposobnosti. Na taj način se obezbeđuju i formalni uslovi za smeštaj, jer dobrovoljnost, odnosno izjava o volji korisnika nije potrebna.

Aktuelno, u Republici Srbiji funkcioniše 75 ustanova socijalne zaštite za smeštaj korisnika čiji je osnivač Republika Srbija i autonomna pokrajina, ukupnog

---

⁴ Republički zavod za socijalnu zaštitu, Izveštaj o radu ustanova socijalne zaštite za odrasle i starije sa mentalnim, intelektualnim, telesnim ili senzornim teškoćama, Beograd, septembar 2019, str. 14

⁵ Republički zavod za socijalnu zaštitu, Sintetizovani izveštaj o radu ustanova socijalne zaštite za odrasle i starije sa mentalnim, intelektualnim, telesnim ili senzornim teškoćama, Beograd, jun 2013.

⁶ Republički zavod za socijalnu zaštitu, Izveštaj o radu ustanova socijalne zaštite za odrasle i starije sa mentalnim, intelektualnim, telesnim ili senzornim teškoćama, Beograd, septembar 2019, str. 16.

⁷ Republički zavod za socijalnu zaštitu, isto, str. 16

smeštajnog kapaciteta 14.512, od kojih je 18 ustanova za smeštaj dece i mladih: 10 ustanova za smeštaj dece i mladih bez roditeljskog staranja, 5 ustanova za smeštaj dece i mladih sa smetnjama u razvoju i 3 ustanove za smeštaj dece i mladih sa problemima u ponašanju. Ukupan smeštajni kapacitet za decu i mlade iznosi 1.656 mesta.

Aktuelno, u Republici Srbiji funkcioniše 249 drugih licenciranih pružalaca usluge domskog smeštaja (privatni sektor), ukupnog smeštajnog kapaciteta 9252.

Korisnici domskog smeštaja i smeštaja u male domske zajednice najčešće su deca bez roditeljskog staranja i deca sa smetnjama u razvoju, čiji položaj je naročito ugrožen sa više aspekata.

Udeo dece korisnika sistema socijalne zaštite u opštoj populaciji dece u Republici Srbiji iznosi 16,4%, što znači da je svako šesto dete korisnik sistema socijalne zaštite.⁸

Republika Srbija je imala značajne rezultate kada je reč o smanjenju broja dece i mladih koji su smešteni u ustanove socijalne zaštite, što je pratio povećan broj dece u hraniteljskim porodicama. Prema nekim istraživanjima u periodu od 2000. do 2011. godine, ukupan broj dece i mladih u ustanovama socijalne zaštite je smanjen za 48%.⁹

Ipak, prema podacima Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu, tokom 2018. godine evidentirano je 1.035 dece novih korisnika usluga smeštaja (domskog i porodičnog), s tim što je većina korisnika kratkotrajno koristila uslugu domskog smeštaja do prelaska na porodični smeštaj.

Treba istaći da kretanje stope dece na domskom smeštaju u desetogodišnjem periodu beleži trend smanjenja od 42,5%, što Srbiju svrstava u zemlje sa najnižom stopom dece na rezidencijalnom smeštaju u Evropi.¹⁰

Ukoliko se potrebe korisnika ne mogu adekvatno zadovoljiti u primarnoj porodici, smeštaj u drugu porodicu je najbolje alternativno rešenje, jer se sprečava odlazak u instituciju.

Zahvaljujući razvoju tzv. standardnog hraniteljstva značajno je smanjen broj korisnika u ustanovama za decu bez roditeljskog staranja. Sa druge strane, tzv. specijalizovano hraniteljstvo, iako normativno prepoznato, nije u značajnijoj meri zaživelo, usled čega su deca i mladi sa smetnjama u razvoju, u većem riziku od institucionalizacije. Prema podacima nadležnog ministarstva u 2020. godini ovaj oblik smeštaja koristilo je 347 dece do 18 godina i 126 mladih (od 18 – 26 godina).

Porodični smeštaj odraslih i starijih nije normativno prepoznat, iako je u praksi zastupljen na određenom nivou. Podaci nadležnog ministarstva ukazuju da je ovaj oblik smeštaja u 2020. godini koristilo 910 odraslih i starijih.

Korisnici takođe imaju i prava na: informisanost, učešće u donošenju odluka, na slobodan izbor usluga, na privatnost i na pritužbu.¹¹ Nabrojana prava predstavljaju temelj za ostvarivanje pune participacije korisnika u sistemu socijalne zaštite, bilo da je reč i korišćenju usluga ili prilikom procesnih radnji, kao što su lišenje poslovne sposobnosti, produženje roditeljskog prava, stavljanje pod starateljstvo i dr.

Participacija podrazumeva kontinuiranu uključenost korisnika tokom celog procesa rada sa njim i njegovom porodicom i počinje od uspostavljanja prvog kontakta.¹² Ona ne podrazumeva samo konsultacije, već i učešće u procesima

⁸ Deca u sistemu socijalne zaštite, Republični zavod za socijalnu zaštitu, Beograd, septembar 2019.

⁹ Analiza prakse socijalne zaštite u radu sa porodicama dece sa smetnjama u razvoju, Udruženje stručnih radnika socijalne zaštite Srbije, Beograd

¹⁰ United Nations Children's Fund Regional Office for Central and Eastern Europe and Commonwealth of Independent States, Keeping Families Together: Making social protection more effective for children, Insights Issue 1/2012 on Social Protection, UNICEF, Geneva, 2012, p. 1.

¹¹ Čl. 34-39 Zakona o socijalnoj zaštiti

¹² Beker Kosana, Perić Sandra, Stefanović Lazar. Smernice za centre za socijalni rad, Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S; Beograd, 2020.

procene potreba i problema, kao i planiranja daljeg rada i aktivnosti i mera koje treba preduzeti.

Jedan od osnovnih principa vezanih za deinstitutionalizaciju je odlučivanje uz osobe sa invaliditetom uz podršku, odnosno njihova **participacija u odlučivanju**, umesto zamenskog odlučivanja, odnosno odlučivanja preko zakonskog zastupnika/staratelja. I Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom u članu 12 govori o „pravnom kapacitetu“, što je širi pojam od poslovne sposobnosti. Poslovna sposobnost je pravni pojam, a „pravni kapacitet“ je sposobnost za rasuđivanje, koju treba poštovati i nastojati da se ona realizuje na svaki mogući način, pa i kroz postupke vezane za poslovnu sposobnost.

Nacionalna zakonska regulativa ukazuje na to da je u postupcima vezanim za poslovnu sposobnost potrebno da sud ispita da li je punoletno lice prema stepenu sposobnosti za normalno rasuđivanje u stanju da se samo brine o svojim pravima i interesima. Na osnovu svih izvedenih dokaza sud donosi odluku o lišenju poslovne sposobnosti. Kao što je već pomenuto, pored psihijatrijske ekspertize, sud ima mogućnost da izvede i druge dokaze o sposobnosti korisnika da donosi odluke, odnosno učestvuje u donošenju odluka. Sudovi, međutim, nedovoljno koriste mogućnost izvođenja drugih dokaza. Korišćenje samo obaveznog dokaza – psihijatrijskog veštačenja ukazuje na to da se sudovi drže tzv. „medicinskog“, a ne „socijalnog“ modela sposobnosti. U tom smislu je potrebno da postoji kontinuirana edukacija sudija na temu „socijalnog“ modela sposobnosti.

Pored sudova, u postupcima vezanim za poslovnu sposobnost relevantan akter su centri za socijalni rad. Prema istraživanju koje su 2019. godine sprovedli Komora socijalne zaštite i Institut društvenih nauka, stručni radnici u centrima za socijalni rad pokazuju svest o potrebi procene korisnika i prema „socijalnom modelu“. Ipak, izostaje inicijativa centra za socijalni rad, kao organa starateljstva da pokreću postupke ponovne procene, što zbog nedostatka znanja da se na ovakav način zastupaju najbolji interesi korisnika, što zbog nedostatka vremena usled opterećenosti poslom, ali i stavova da je za to potrebno pozitivno mišljenje veštaka psihijatra. U pojedinim centrima postoji zabluda o tome da postupak treba obustaviti, ako sudski veštaci psihijatri konstatuju da nije došlo do promene u psihičkom stanju koja bi bila značajna za vraćanje poslovne sposobnosti, odnosno da postupak ne treba ni pokretati ako ordinirajući psihijatri ne daju u izveštajima predlog i izjašnjenje u pogledu pokretanja postupka ponovne procene. Ovo ukazuje na potrebu kontinuirane edukacije stručnih radnika u socijalnoj zaštiti o pravnim mehanizmima procene poslovne sposobnosti, kao i o dokaznim sredstvima koja se u postupcima mogu koristiti (bez ograničavanja samo na sredstva koja su obavezna, kao što je psihijatrijsko veštačenje).¹³

Kada je reč o postupcima lišenja poslovne sposobnosti, kao i produženja roditeljskog prava, u skladu sa Zakonom o vanparničnom postupku i Porodičnim zakonom, participacija podrazumeva informisanje korisnika o pokretanju postupka, a zatim i uključivanje u donošenje odluka u centru za socijalni rad i saslušanje u sudskom postupku. Uzimanje mišljenja od korisnika podrazumeva nekoliko preduslova: da korisnik bude informisan o svim bitnim činjenicama za postupke koji se pokreću, koje uključuje i činjenicu o načinu pokretanja postupka, fazama, dužini postupka trajanja, ishodima postupka; neophodno je korisnika informisati o mogućim alternativama za prevladavanje stanja u kojem se nalazi; kao i o postupcima žalbe u svim fazama rada. Na ovaj način se poštuje i Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope koja obavezuje da punoletna osoba mora da bude obaveštena o svim postupcima koje se vode u odnosu na nju.

¹³ Sjeničić, M., Perić, S., Marčetić, D. (2020). Politika pravosudnog sistema i sistema socijalne zaštite prema pitanju poslovne sposobnosti - Prikaz istraživanja na teritoriji grada Beograda. *Zbornik radova Pranog fakulteta u Nišu*. 88 LIX, str. 148

Istraživanje koje je tokom 2019. godine sprovela Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom – MDRI-S, ukazuje da centri za socijalni rad u nedovoljnoj meri uključuju korisnike u postupke koji se odnose na njihovu poslovnu sposobnost. Osobe sa intelektualnim i mentalnim teškoćama su „obojene“ svojim dijagnozama, brojem hospitalizacija, uzimanjem terapije, rešenjima komisija za kategorizaciju, a sve manje se u procenama stručnih radnika prepoznaju snage korisnika, u čemu su dobri, šta to mogu da urade, koji su njihovi kvaliteti, a gotovo da nema podataka o uključivanju korisnika¹⁴.

Navedene analize upućuju na to da, i pored pozitivnih pomaka do kojih je u Srbiji došlo u pogledu pravne regulative koja uređuje postupke lišenja poslovne sposobnosti, njena primena u praksi ne ide u prilog zaštite najboljih interesa lica koja su potpuno ili delimično lišena poslovne sposobnosti. Razloge za ovakvu situaciju možemo da tražimo prvenstveno u nedostatku sistemskih rešenja, u smislu usaglašavanja postupanja svih aktera u proceduri – sudova, organa starateljstva, zdravstvenih ustanova i lekara veštaka, do srodnika i socijalne sredine u kojoj osobe, koje su lišene poslovne sposobnosti žive.¹⁵

Pored nedovoljne participacije korisnika u smislu procene, planiranja i procesa donošenja odluka, u praksi nije redak slučaj da se korisnici smeštaju u ustanove socijalne, pa i u ustanove zdravstvene zaštite, bez saglasnosti o boravku u ustanovi.

Korisnici su najčešće nedovoljno informisani o svojim pravima prilikom smeštaja u ustanove socijalne zaštite, uslovima života, ali i mogućnosti za napuštanje smeštaja - „povlačenje saglasnosti o smeštaju“.

Pored participacije u donošenju odluka koje se odnose na donošenje odluke o smeštaju, od velikog je značaja i participacija korisnika u okviru same ustanove. I pored toga što normativni okvir insistira da se usluge pružaju na individualizovan način, jedna od osnovnih karakteristika života u instituciji je da korisnici u instituciji žive u „socijalnoj izolaciji, nestimulativnom okruženju i gube kontrolu nad svakodnevnim životom“.¹⁶ U institucijama, život je oblikovan strogim režimom i rasporedom aktivnosti, a od svih se očekuje da bez ikakvih negodovanja prate dnevni ritam – raspored ustajanja, spavanja, obroka, aktivnosti, slobodnog vremena i dr. Korisnici često opisuju ovakav oblik života kao „kontrola“, „poštovanje pravila“, „disciplina“.¹⁷ Organizacija života u institucijama ne obezbeđuje poštovanje lične autonomije korisnika u svim aspektima svakodnevnog života.

Aktuelno ne postoje kodifikovani adekvatno zakonom propisani mehanizmi za zaštitu prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, načela, postupak smeštaja, zaštitu od zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja, sputavanje, prava i obaveze korisnika prilikom korišćenja usluga privremenog smeštaja.

U zavisnosti od konkretnih okolnosti, u pojedinim slučajevima potrebno je određena lica smestiti u ustanovu socijalne zaštite, a pojedinim licima može biti neophodno kratkotrajno ograničiti slobodu kretanja i primeniti druga ograničenja, u skladu sa njihovom najboljim interesom. Ova prava se mogu ograničavati samo zakonom, pa je u skladu sa tim neophodno zakonom urediti smeštaj lica u

---

¹⁴ Plazanić, Lj., Istraživački nalazi o praksama centara za socijalni rad u vezi sa lišavanjem poslovne sposobnosti, MDRI-S, Beograd, 2020.

¹⁵ Sjeničić, M., Perić, S., Maričić D., (2020). Politika pravosudnog sistema i sistema socijalne zaštite prema pitanju poslovne sposobnosti – Prikaz istraživanja na teritoriji Grada Brograda, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 88 LIX, str. 153

¹⁶ Ćirić Milovanović, D., Marković, M., Tortura i zlostavljanje u kontekstu osoba sa invaliditetom. Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom, MDRI-S, 2013.

¹⁷ Janjić, B., Ćirić Milovanović, D., Ovde i zidovi imaju uši. Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom, Beograd, 2017.

ustanovama socijalne zaštite uz informisani pristanak, na najmanje restriktivan način, uz definisanje okolnosti, uslova i druga pitanja u vezi sa sputavanjem i drugim ograničenjima korisnika usluge smeštaja u socijalnoj zaštiti uz poštovanje ljudskih prava.

Imajući sve izneto u vidu, zaključak je da se procesi deinstitucionalizacije nisu odvijali u željenom pravcu, može se osnovano tvrditi da je aktuelna slična situaciji od pre pet godina.

Aktuelna je i dalje nedovoljna nerazvijenost i neravnomerna teritorijalna raspoređenost usluga socijalne zaštite u zajednici što usporava proces deinstitucionalizacije.

U nadležnosti jedinica lokalne samouprave su sledeće usluge socijalne zaštite:

- dnevne usluge u zajednici;
- usluge podrške za samostalan život, pri čemu je usluga stanovanja uz podršku osoba sa invaliditetom u ingerenciji onih jedinica lokalne samouprave čiji je stepen razvijenosti iznad republičkog proseka;
- savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge, osim savetovanja i obuke hranitelja i usvojitelja;
- usluga smeštaja u prihvatilište, kao i druge usluge od interesa za lokalne samouprave.

U Republici Srbiji postoji 145 lokalnih samouprava. U većini se pruža barem jedna od usluga socijalne zaštite.

Ostvarenjem planiranih ciljeva, unaprediće se položaj korisnika sistema socijalne zaštite, pre svih lica sa intelektualnim, mentalnim teškoćama i fizičkim invaliditetom. Stvoriće se osnovni uslovi za poštovanje prava na život u zajednici, učešće u procesima donošenja odluka, korišćenje usluga u najmanje restriktivnom okruženju i punu uključenost u svakodnevne životne aktivnosti.

Proces deinstitucionalizacije i socijalne inkluzije obezbediće uslove za ostvarivanje ljudskih prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite.

Teritorijalno usklađen i održiv razvoj usluga u zajednici je preduslov za uspešnost u sprovođenju proces deinstitucionalizacije.

U svim lokalnim samoupravama u kojima se nalaze ustanove u procesu transformacije, iz namenskih transfera finansiraće se usluga stanovanja uz podršku za osobe sa invaliditetom sa najmanje 10 korisnika.

U ugovorima o dodeli namenskih sredstava specifikovaće se usluge za koje se sredstva opredeljuju.

Zakonom o socijalnoj zaštiti normativno se uređuje i podstiče:

- Razvoj usluga u zajednici za čije su obezbeđenje odnosno finansiranje nadležne jedinice lokalne samouprave (supsidijarnost odgovornosti za podršku i obezbeđenje sistema usluga koje su potrebne građanima);
- Deinstitucionalizacija socijalne zaštite;
- Sistemski podsticaji za dalje unapređenje sistema usluga socijalne zaštite.

Iz normativnog ustrojstva i duha Zakona, prističe da se sistem usluga socijalne zaštite treba razvijati kao skup mehanizama koji odgovara potrebama građana u lokalnoj zajednici, a za čije razvijanje i održivost su najpre nadležne jedinice lokalne samouprave. Ovako normativno postavljen okvir za razvoj infraskrukture usluga socijalne zaštite, s jedne strane povećava ulogu jedinica lokalne samouprave kao odgovornih entiteta za obezbeđenje usluga u zajednici, ali s druge strane ima ugrađen sistem distribucije sredstava iz Budžeta Republike, s ciljem podrške jedinica lokalne samouprave da postavle ili unaprede usluge u zajednici.

U skladu sa navedenim, Zakonom su predviđena su tri tipa namenskih transfera, koje će lokalna samouprave moći da koriste za razvoj usluga socijalne

zaštite.

Prvi tip namenskih transfera namenjen je nedovoljno razvijenim opštinama koje veoma teško mogu da finansiraju i najosnovnije potrebe svojih građana i koje nisu u mogućnosti da obezbede usluge socijalne zaštite.

Drugi tip namenskih transfera namenjen je lokalnim samoupravama u kojima se nalaze ustanove za domski smeštaj u transformaciji. Ove lokalne samouprave nalaze se pred posebnim izazovom da preuzmu finansiranje vaninstitucionalnih usluga koje se razvijaju u ustanovama za domski smeštaj koje smanjuju svoje smeštajne kapacitete. Namenski transferi bi trebalo da omoguće pokrivanje tranzicionih troškova koje ovakvi procesi neminovno nameću.

Treći tip namenskih transfera namenjen je za razvoj inovativnih usluga, za koje još nisu definisani standardi i koje nemaju svoje jasno mesto u sistemu socijalne zaštite. Ova sredstva bila bi namenjena i za razvoj usluga za kojima postoji poseban interes na nacionalnom nivou, a koji se ne mora nužno biti identifikovan i na lokalnom nivou.

Obzirom na slabe fiskalne mogućnosti najvećeg broja jedinica lokalnih samouprava za ustanovljavanje usluga prema građanima tih lokalnih samouprava, kao i za dalji razvoj i unapređenje usluga neophodno je stvoriti finansijske pretpostavke u budžetima jedinica lokalnih samouprava.

Uspostavljanjem namenskih transfera, u skladu sa propisima kojima je regulisan budžetski sistem i propisima o finansiranju jedinica lokalne samouprave, na sistemski način dat je normativni i finansijski okvir u cilju zadovoljenja osnovnih potreba građana za korišćenjem usluga iz oblasti socijalne zaštite.

Stvaranje uslova za razvoj lokalnih usluga u socijalnoj zaštiti treba da omogući i doprinese zadovoljavanju potreba građana u zajednici, uz poštovanje budžetskih principa efikasnosti, ekonomičnosti i efektivnosti.

Vlada utvrđuje visinu namenskog transfera, kriterijume za njegovu raspodelu po pojedinim jedinicama lokalne samouprave, kriterijume za učešće lokalne samouprave i dinamiku prenosa sredstava, kao i usluge socijalne zaštite od posebnog značaja za Republiku Srbiju.“

2) Da li se u predmetnoj oblasti sprovodi ili se sprovodio dokument javne politike ili propis? Predstaviti rezultate sprovođenja tog dokumenta javne politike ili propisa i obrazložiti zbog čega dobijeni rezultati nisu u skladu sa planiranim vrednostima.

Konkretno radi se o izradi zakona kojim se uređuje način ostvarivanja prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, kao i prava korisnika usluga privremenog smeštaja u ustanovama socijalne zaštite koje su u procesu deinstitucionalizacije, načela, postupak smeštaja, postupak pripreme korisnika za život u zajednici smeštenih u ustanovama u procesu deinstitucionalizacije, zaštita od zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja, kao i druga prava i obaveze korisnika prilikom korišćenja usluga privremenog smeštaja do obezbeđivanja uslova za život u zajednici, načini postupanja u incidentnim situacijama neposredne opasnosti po život ili bezbednost korisnika ili drugih lica.

U predmetnoj oblasti ne sprovodi se, niti se sprovodio dokument javne politike ili propis.

Predmetna materija uređena je parcijalno u više različitih propisa, u više sektora, tako da se ukazala potreba da se ova materija uredi na jednom mestu, jednim zakonom, radi celovitog ostvarivanja prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti.

3) *Koji su važeći propisi i dokumenti javnih politika od značaja za promenu koja se predlaže i u čemu se taj značaj ogleda?*

Zajedničke evropske vrednosti ljudskog dostojanstva, jednakosti i poštovanja ljudskih prava su osnov na kojima se bazira reforma sistema socijalne zaštite i podrške našeg društva prilagođene 21. veku. Odredbe Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom (UN CPRD), Konvencije UN o pravima deteta i Evropske konvencije o ljudskim pravima usmeravaju organizaciju i uređenje smeštaja korisnika socijalne zaštite i podrške na ograničen vremenski rok i podržavaju prelazak sa institucionalnog zbrinjavanja ka uključivanju u zajednicu. Tako jedan od ključnih članova Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom relevantnim za deinstitucionalizaciju, član 19. propisuje pravo na samostalan život.

Zahtevi za donošenje navedenog zakona proizilaze iz različitih strateških i normativnih akata, a pre svega obaveza nastalih usvajanjem **Zakona o potvrđivanju Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom**¹⁸, koji za cilj ima „unapređivanje, zaštitu i osiguravanje punog i jednakog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba sa invaliditetom, uključujući i pravo na život u zajednici“¹⁹. U skladu sa tim, Vlada Republike Srbije se u Akcionom planu za pregovaračko Poglavlje 23, odeljak „Osnovna prava“, obavezala da će da usvoji Zakon o zaštiti prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti.

Evropski sistem zaštite ljudskih prava uključuje veliki broj komponenti (obavezujućih i neobavezujućih akata i mehanizama) bitnih za ostvarivanje prava na život i integraciju u zajednicu: Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Saveta Evrope²⁰, te telo za nadzor njenog sprovođenja – Evropski sud za ljudska prava²¹; Konvenciju za prevenciju torture i neljudskog i degradirajućeg postupanja i kažnjavanja²²; Evropsku socijalnu povelju²³ – u oblasti stanovanja, zdravlja, obrazovanja, zapošljavanja, socijalne i pravne zaštite, slobodnog kretanja osoba i nediskriminacije, te mehanizme za nadzor (Preporuka 10 (2004) Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva osoba sa mentalnim smetnjama i eksplanatorni memorandum²⁴; Preporuka 1235 (1994) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope o psihijatriji i ljudskim pravima²⁵; Preporuka (83) 2 Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama u vezi sa pravnom zaštitom osoba sa mentalnim smetnjama, koje su nedobrovoljno smeštene u ustanove kao pacijenti²⁶); Povelja Evropske unije o osnovnim pravima²⁷, Helsinška

¹⁸ Službeni glasnik Republike Srbije - Međunarodni ugovori, br. 42/2009

¹⁹ Član 1 Zakona o potvrđivanju Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom

²⁰ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

²¹ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en

²² <https://rm.coe.int/16806dbaa3>

²³ <https://rm.coe.int/168007cf93>

²⁴ [https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/Activities/08_Psychiatry_and_human_rights_en/Rec\(2004\)10%20EM%20E.pdf](https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/Activities/08_Psychiatry_and_human_rights_en/Rec(2004)10%20EM%20E.pdf)

²⁵ <http://semantic>

<http://semantic.pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fze2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDILURXlWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNTI2OSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFiZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRClBVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xslparams=ZmlsZWIkPTE1MjY5>

²⁶ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804fe027

deklaracija o mentalnom zdravlju za Evropu²⁸, Zajedničke evropske smernice za prelaz s institucionalne nege na usluge podrške za život u zajednici Evropske ekspertske grupe za prelazak sa institucionalne na negu zasnovanu u zajednici.²⁹

Za promenu koja se oredlaže posredno i neposredno relevantni su zakoni i podzakonski akti doneti u okviru različitih sektora: socijalnog, zdravstvenog, pravosuđa, i drugih, i to:

- 1) Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom;³⁰
- 2) Zakon o socijalnoj zaštiti;³¹
- 3) Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom;³²
- 4) Zakon o vanparničnom postupku;³³
- 5) Porodični zakon;³⁴
- 6) Zakon o zabrani diskriminacije;³⁵
- 7) Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom;³⁶
- 8) Zakon o igrama na sreću;³⁷
- 9) Zakon o zdravstvenoj zaštiti;³⁸
- 10) Zakon o zdravstvenom osiguranju;³⁹
- 11) Zakon o zaštiti lica sa mentalnim smetnjama;⁴⁰
- 12) Zakon o stanovanju i održavanju zgrada;⁴¹

4) *Da li su uočeni problemi u oblasti i na koga se oni odnose? Predstaviti uzroke i posledice problema.*

Iako postoji nesumnjiva potreba za univerzalnim pristupom visokokvalitetnoj i pristupačnoj dugotrajnoj nezi, kroz pružanje usluga socijalne zaštite u zajednici, u mnogim zemljama sistem podrške i zaštite osoba sa invaliditetom sprovodi se u institucionalnom okruženju, pa i u Srbiji.

---

²⁷http://ravnopravnost.gov.rs/wpcontent/uploads/2012/11/images_files_Povelja%20Evropske%20unije%20o%20osnovnim%20pravima.pdf

²⁸

<https://npm.rs/attachments/Helsinska%20deklaracija%20o%20mentalnom%20zdravlju%20za%20Evropu.pdf>

²⁹<https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2017/07/guidelines-final-english.pdf>

³⁰ Službeni glasnik RS, br. 42/2009

³¹ Službeni glasnik RS, br. 24/2011

³² Službeni glasnik RS, br. 36/2009 i 32/2013

³³ Službeni glasnik SRS, br. 25/82 i 48/88 i Službeni glasnik RS, br. 46/95, 18/2005, 85/2012, 45/2013, 55/2014, 6/2015 i 106/2015

³⁴ Službeni glasnik RS, br. 18/2005, 72/2011 i 6/2015

³⁵ Službeni glasnik RS, br. 22/2009

³⁶ Službeni glasnik RS, br. 33/2006 i 13/2016

³⁷ Službeni glasnik RS, br. 18/2020

³⁸ Službeni glasnik RS, br. 25/2019

³⁹ Službeni glasnik RS, br. 25/2019

⁴⁰ Službeni glasnik RS, br. 45/2013

⁴¹ Službeni glasnik RS, br. 104/2016 i 9/2020

Aktuelno ne postoje adekvatno zakonom propisani mehanizmi za zaštitu prava korisnika privremeno smeštenih u ustanovama socijalne zaštite u odnosu na njihovo ograničavanje. U zavisnosti od konkretnih okolnosti, u pojedinim slučajevima potrebno je određena lica smestiti u ustanovu socijalne zaštite, a pojedinim licima može biti neophodno kratkotrajno ograničiti slobodu kretanja i primeniti druga ograničenja, na način kojim se u najmanjoj mogućoj meri ograničavaju prava i slobode korisnika. Ova prava se mogu ograničavati samo zakonom, pa je u skladu sa tim neophodno zakonom urediti smeštaj lica u ustanovama socijalne zaštite uz informisani pristanak, na najmanje restriktivan način, uz definisanje okolnosti, uslova i drugih pitanja u vezi sa kratkotrajnim ograničenjem slobode kretanja i drugim ograničenjima korisnika usluge smeštaja u socijalnoj zaštiti uz poštovanje ljudskih prava.

Prava korisnika usluge smeštaja mogu biti ograničena samo u incidentnim situacijama kada je to nužno da bi se korisnik ili neko drugo lice zaštitilo od neposredne, ozbiljne opasnosti dok neposredna, ozbiljna opasnost traje u skladu sa zakonom.

Način i bliže uslove postupanja ustanove, odnosno pružaoca usluge u incidentnim situacijama, propisuju ministar nadležan za socijalnu zaštitu i ministar zdravlja.

Zabranjena je primena svih mera prinude i tretmana bez pristanka, uključujući osamljivanje osoba sa psihosocijalnim ili intelektualnim teškoćama.

Zabranjeno je koristiti sputavanje kao vaspitnu meru kao i da bi se korisnik kaznio, zastrašio ili prinudio na određeno ponašanje.

Izdvajanje korisnika u posebno opremljenu prostoriju je zabranjeno.

Predložena zakonska regulativa je deo strateškog rešenja kako će se sprovesti prelazak sa institucionalne zaštite korisnika na život u zajednici, u skladu sa kriterijumima prema predloženom ex ante uslovljavanju za aktivno uključivanje.

Zakon treba da unapredi položaj korisnika usluga privremenog smeštaja, bez diskriminacije, pod ravnopravnim uslovima uz aktivno, efektivno i informisano učešće svih lica koja učestvuju u donošenju odluka koje utiču na život i prava korisnika, u skladu sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima.

Zakon treba da omogući zaštitu prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti kroz kontinuirano osposobljavanje korisnika za samostalan život i puno i ravnopravno učešće u društvu i ostvarivanje socijalne inkluzije.

Na ovaj način se uređuje zaštita prava korisnika usluga privremenog smeštaja, a kojima se ne može obezbediti ostanak u porodici; dnevne usluge u zajednici: dnevni boravak, pomoć u kući i druge usluge koje podržavaju boravak korisnika u porodici i neposrednom okruženju; usluge podrške za samostalan život: personalna asistencija, obuka za samostalni život i druge vrste podrške neophodne za aktivno učešće korisnika u društvu; porodični smeštaj; kao ni druga usluga u skladu sa zakonom kojim je uređena socijalna zaštita ili drugim propisom.

Navedeni zakon obezbeđuje da se usluge smeštaja pružaju u skladu sa voljom i željom korisnika, uz uvažavanje njegovog životnog ciklusa, etničkog i kulturnog porekla, životnih navika, razvojnih i drugih potreba u svakodnevnom i drugom životnom funkcionisanju. Smeštaj se obezbeđuje samo kao poslednja mogućnost, tj. korisniku kome se ne može obezbediti ostanak u porodici, dnevne usluge u zajednici ili usluge podrške za samostalan život u smislu zakona kojim je uređena socijalna zaštita. Prilikom odlučivanja o smeštaju korisnika, organi koji donose odluku dužni su da ispituju mogućnosti obezbeđenja potreba korisnika na drugi način, prvenstveno korišćenjem dnevnih usluga u zajednici, usluga podrške za samostalni život ili korišćenjem drugih mera vaninstitucionalne podrške ili zaštite.

Smeštaj se obezbeđuje na osnovu informisanog pristanka potencijalnog korisnika.

Usluge smeštaja u procesu deinstitucionalizacije pružaju se u skladu sa najboljim interesom deteta, a kod punoletnih osoba u skladu sa voljom i željama korisnika uz poštovanje dostojanstva i primenu načela odlučivanja bez ili uz podršku, u skladu sa kapacitetima i procenom potreba korisnika, uz uvažavanje njegovog životnog ciklusa, etničkog i kulturnog porekla, životnih navika, razvojnih i drugih potreba u svakodnevnom i drugom životnom funkcionisanju.

Na navedeni način postiže se ostvaivanje prava i interesa korisnika u vezi sa korišćenjem privremenog smeštaja kao usluge socijalne zaštite.

5) Koja promena se predlaže?

Neophodnost da se na jednoobrazan i obavezujući način za sve pružaoce usluga smeštaja, bez obzira da li se radi o deci, mladima, odraslim ili starijim licima obezbedi zakonita, stručna, celovita i kontinuirana zaštita u institucionalnim uslovima, čime se obezbeđuje njihova pravna sigurnost i poštovanje njihovih ljudskih prava.

6) Da li je promena zaista neophodna i u kom obimu?

Promena je neophodna, jer se na ovaj način obezbeđuje adekvatna i blagovremena celovita zaštita i sigurnost korisnika, sa jasno određenim pravima i obavezama korisnika, kao i pravima, obavezama i odgovornostima pružaoce usluge, u skladu sa voljom i željom korisnika, odnosno najboljim interesom malealnog korisnika, uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, bezbednosti, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama.

7) Na koje ciljne grupe će uticati predložena promena? Utvrditi i predstaviti ciljne grupe na koje će promena imati neposredan odnosno posredan uticaj.

Lica sa invaliditetom, lica sa poremećajima mentalnog zdravlja, lica koja se oporavljaju od određenih bolesti, odrasla i starija lica, decu bez roditeljskog staranja i decu i mlade sa smetnjama u razvoju, decu i mlade sa poremećajima u ponašanju, beskućnike.

Indirektno ovaj zakon će uticati i na porodice bliska lica iz okruženja lica smeštenih u ustanovama socijalne zaštite, kao i na zaposlene u navedenim ustanovama.

8) Da li postoje važeći dokumenti javnih politika kojima bi se mogla ostvariti željena promena i o kojim dokumentima se radi?

Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine (Sl. glasnik RS br. 44/20) i Program o zaštiti mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. Godine (Sl. glasnik RS br. 84/19)

9) Da li je promenu moguće ostvariti primenom važećih propisa?

Ovim zakonom se obezbeđuje celovita zaštita i bliže se uređuje ostvarivanje prava korisnika usluga privremenog smeštaja u ustanovama socijalne zaštite.

10) Kvantitativno (numerički, statistički) predstaviti očekivane trendove u predmetnoj oblasti, ukoliko se odustane od intervencije (status quo).

Tokom prethodnog perioda zahvaljujući prethodnim aktivnostima i propisima donetim u oblasti socijalne zaštite uočen je pad trenda korisnika smeštenih u institucijama socijalne zaštite sa povećanjem korisnika koji koriste usluge u zajednici. Taj trend je posebno uočljiv u grupi korisnika dece i mladih (u periodu 2015-2019. godina broj korisnika usluge domskog smeštaja smanjen je za oko 50%). Izvor podataka su godišnji izveštaji o radu centara za socijalni rad i ustanova za smeštaj Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu⁴².

Ovim predlogom zakona omogućiće se da se u privremenom smeštaju tokom kratkotrajnih zadržavanja korisnika sprovede proces njihove edukacije i pripreme za prelazak na život u zajednici a usluga smeštaja će biti definisana konkretnim zakonom kako bi se osigurala zaštita prava korisnika, što će rezultirati daljim padom broja smeštenih korisnika u institucijama.

11) Kakvo je iskustvo u ostvarivanju ovakvih promena u poređenju sa iskustvom drugih država, odnosno lokalnih samouprava (ako je reč o javnoj politici ili aktu lokalne samouprave)?

Zajedničke evropske vrednosti ljudskog dostojanstva, jednakosti i poštovanja ljudskih prava trebale bi nas voditi dok naša društva razvijaju strukture socijalne zaštite i podrške prilagođene 21. veku. Provođenje adekvatnih reformi sistema nege mora se sprovesti u državama članicama. Sledeći odredbe Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (UN CPRD), Konvencije UN o pravima deteta i Evropske konvencije o ljudskim pravima, države članice i Evropska unija treba da primene mere koje pojačavaju prelazak sa institucionalnog službama u zajednici. Među ključnim članovima UN CPRD relevantnim za deinstitucionalizaciju, član 19 propisuje pravo na samostalan život.

Evropska strategija za invalidnost 2010-2020 pruža okvir za osnaživanje osoba sa invaliditetom da u potpunosti učestvuju u društvu i osiguraju da mogu da uživaju svoja osnovna prava. Strategija ponavlja da se EU obavezala da promoviše učešće osoba sa invaliditetom u slobodnim aktivnostima, zapošljavanju, obrazovanju, zdravlju, socijalnim službama i da postigne prelazak sa institucionalne na negu u zajednici.

Evropski strukturni i investicioni fondovi (ESIF) mogu podržati širok spektar mera u skladu sa zahtevima okvira politike smanjenja siromaštva (tematski cilj 9), sprečiti deinstitucionalizaciju i podržati reforme za tranziciju. Izgradnja ili obnova rezidencijalnih ustanova za duži boravak isključena je iz ESIF podrške, bez obzira na njihovu veličinu. Predložene mere su deo strateške vizije o tome kako će se sprovesti prelazak sa institucionalne na negu u zajednici, u skladu sa kriterijumima prema predloženom ek-ante uslovljavanju za aktivno uključivanje⁴³

PRILOG 3:

⁴² <http://www.zavodsz.gov.rs/biblioteka/izveštaji-iz-sistema/izveštaji-iz-sistema-2019/>

⁴³ Adequate legal and institutional framework and long-term social protection strategies <https://socialprotection-humanrights.org/framework/principles/adequate-legal-and-institutional-framework-and-adopt-long-term-social-protection-strategies/>

Reducing Restraints in Health and Social Care: Practice and Policy Perspectives http://fplreflib.findlay.co.uk/books/2/FilesSamples/683978185642376_00000000328.pdffile:///C:/Users/minrzs/Downloads/K E-02-16-339-EN-N.pdf

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/759257/Care_homes_full_guidance_for_providers.pdf

Temporary Accommodation Policy: <https://www.shetland.gov.uk/downloads/file/2036/temporary-accommodation-op6>

Ključna pitanja za utvrđivanje ciljeva

1) *Zbog čega je neophodno postići željenu promenu na nivou društva? (odgovorom na ovo pitanje definiše se opšti cilj).*

Unapređenje položaja korisnika usluga privremenog smeštaja, bez diskriminacije, pod ravnopravnim uslovima uz aktivno, efektivno i informisano učešće korisnika u skladu sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima.

2) *Šta se predmetnom promenom želi postići? (odgovorom na ovo pitanje definišu se posebni ciljevi, čije postizanje treba da dovode do ostvarenja opšteg cilja. U odnosu na posebne ciljeve, formulišu se mere za njihovo postizanje).*

Poštovanje načela, postupak smeštaja uz informisani pristanak korisnika, zaštita korisnika od zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja, primena određenih medicinskih mera i prava i obaveze korisnika prilikom korišćenja usluge privremenog smeštaja.

Potpuno poštovanje dostojanstva korisnika, koji ima pravo na uslugu koja se pruža uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, bezbednosti, kao i uz uvažavanje njegovih moralnih, kulturnih i religijskih ubeđenja, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama i potrebama i voljom i željom korisnika i najboljim interesom maloletnog korisnika.

Prava korisnika usluge smeštaja mogu biti ograničena samo u incidentnim situacijama kada je to nužno da bi se korisnik ili neko drugo lice zaštitilo od neposredne, ozbiljne opasnosti dok neposredna, ozbiljna opasnost traje u skladu sa zakonom.

3) *Da li su opšti i posebni ciljevi usklađeni sa važećim dokumentima javnih politika i postojećim pravnim okvirom, a pre svega sa prioritarnim ciljevima Vlade?*

Da

4) *Na osnovu kojih pokazatelja učinka će biti moguće utvrditi da li je došlo do ostvarivanja opštih odnosno posebnih ciljeva?*

Broja korisnika na smeštaju (deca i mladi i odrasli i stariji), trajanje korišćenja usluge privremenog smeštaja, broj prekinutih smeštaja zbog povratka u porodicu, broj prigovora, broj incidentnih situacija kod pružaoca usluga privremenog smeštaja, broj inspekcijskih nadzora nad radom pružaoca usluga i broj monitoring poseta nacionalnih tela za zaštitu ljudskih prava na godišnjem nivou.

PRILOG 4:

Ključna pitanja za identifikovanje opcija javnih politika

1) *Koje relevantne opcije (alternativne mere, odnosno grupe mera) za ostvarenje cilja su uzete u razmatranje? Da li je razmatrana „status quo” opcija?*

Razmatran je opcija "status quo", Zakon o socijalnoj zaštiti je uredio prava korisnika i postupak korišćenja usluga privremenog smeštaja. U Akcionom planu za pregovaračko Poglavlje 23, odeljak „Osnovna prava“, RS se obavezala da će da usvoji Zakon o zaštiti prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti

2) Da li su, pored regulatornih mera, identifikovane i druge opcije za postizanje željene promene i analizirani njihovi potencijalni efekti?

Razmatrane su i druge opcije, ali se na ovaj način obezbeđuje adekvatna i blagovremena celovita zaštita i sigurnost korisnika, sa jasno određenim pravima i obavezama korisnika, kao i pravima, obavezama i odgovornostima ustanove, odnosno pružaoca usluge, u skladu sa voljom i željom korisnika, odnosno najboljim interesom maloletnog korisnika, uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, bezbednosti, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama.

Istovremeno se priprema donošenje Strategije deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2021-2026. godine, čiji cilj je ostvarivanje prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite kroz procese deinstitucionalizacije i socijalne inkluzije

3) Da li su, pored restriktivnih mera (zabrane, ograničenja, sankcije i slično) ispitane i podsticajne mere za postizanje posebnog cilja?

Da, ceo zakon sadrži podsticajne mere, a restriktivne mere su jasno definisane sa ciljem da se spreči svaka zloupotreba i da se primenjuju u situacijama kada na manje restriktivan način nije moguće otkloniti opasnost po život i zdravlje korisnika i drugih lica.

4) Da li su u okviru razmatranih opcija identifikovane institucionalno upravljačko organizacione mere koje je neophodno sprovesti da bi se postigli posebni ciljevi?

Da. Koriste se postojeći administrativni kapaciteti.

5) Da li se promena može postići kroz sprovođenje informativno-edukativnih mera?

Ne. Informativno edukativne mere mogu samo biti korišćenje kao podrška u ostvarivanju mera propisanih ovim predlogom zakona i osposobljavanja korisnika i profesionalaca za prelazak sa smeštaja u institucijama na korišćenje manje restriktivnih adekvatnih usluga u zajednici čime se podržava proces deinstitucionalizacije.

6) Da li ciljne grupe i druge zainteresovane strane iz civilnog i privatnog sektora mogu da budu uključene u proces sprovođenja javne politike, odnosno propisa ili se problem može rešiti isključivo intervencijom javnog sektora?

Ciljne grupe i druge zainteresovane strane iz civilnog i privatnog sektora mogu da budu uključene u proces sprovođenja javne politike.

Zakonom je predviđen nezavisan mehanizam za kontrolu uspostavljanja kvaliteta pružanja usluga i zaštite prava korisnika, koji vrše nacionalna tela za zaštitu ljudskih prava i prevenciju torture uz učešće nevladinih organizacija.

7) Da li postoje raspoloživi, odnosno potencijalni resursi za sprovođenje identifikovanih opcija?

Da, uz nadležno ministarstvo, ustanove socijalne zaštite, centri za socijalni rad i ustanove za smještaj, i drugi pružaoci usluga socijalne zaštite.

8) Koja opcija je izabrana za sprovođenje i na osnovu čega je procenjeno da će se tom opcijom postići željena promena i ostvarenje utvrđenih ciljeva?

Donošenje navedenog zakona, jer se na ovaj način obezbeđuje adekvatna i blagovremena celovita zaštita i sigurnost korisnika, sa jasno određenim pravima i obavezama korisnika, kao i pravima, obavezama i odgovornostima pružaoca usluge, u skladu sa najboljim interesom korisnika, uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, bezbednosti, u skladu sa zajemčenim ljudskim pravima i slobodama.

PRILOG 5:

Ključna pitanja za analizu finansijskih efekata

1) Kakve će efekte izabrana opcija imati na javne prihode i rashode u srednjem i dugom roku?

Izabrana opcija neće imati efekte na javne prihode i rashode u srednjem i dugom roku.

2) Da li je finansijske resurse za sprovođenje izabrane opcije potrebno obezbediti u budžetu, ili iz drugih izvora finansiranja i kojih?

Za sprovođenje izabrane opcije nije potrebno obezbediti finansijske resurse u budžetu, niti iz drugih izvora finansiranja i kojih.

3) Kako će sprovođenje izabrane opcije uticati na međunarodne finansijske obaveze?

Nema uticaja na međunarodne finansijske obaveze.

4) Koliki su procenjeni troškovi uvođenja promena koji proističu iz sprovođenja izabrane opcije (osnivanje novih institucija, restrukturiranje postojećih institucija i obuka državnih službenika) iskazani u kategorijama kapitalnih troškova, tekućih troškova i zarada?

Nema troškova za uvođenje navedenih promena koji proističu iz sprovođenja izabrane opcije.

5) Da li je moguće finansirati rashode izabrane opcije kroz redistribuciju postojećih sredstava?

Izabrana opcija će se finansirati iz postojećih sredstava.

6) Kakvi će biti efekti sprovođenja izabrane opcije na rashode drugih institucija?

Nema uticaja na rashode drugih institucija.

Ključna pitanja za analizu ekonomskih efekata

1) *Koje troškove i koristi (materijalne i nematerijalne) će izabrana opcija prouzrokovati privredi, pojedinoj grani, odnosno određenoj kategoriji privrednih subjekata?*

Donošenje navedenog zakona neće prouzrokovati troškove privredi.

Postoji potreba za razvijenim mrežama institucija i socijalnih usluga, koje mogu da otklone ili ublaže osnovne rizike od siromaštva, socijalne isključenosti i izloženosti nasilju kojima su izloženi građani, posebno deca, nemoćni i starije osobe.

Zakon podstiče razvoj raznovrsnih i uvođenje novih socijalnih usluga u zajednici i uključivanje u sferu pružanja usluga što više različitih aktera. Ponuđena rešenja podržavaju i afirmišu porodicu kao najbolji okvir zaštite osetljivih grupa, te podsticanje razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici.

Proces deinstitutionalizacije i socijalne inkluzije obezbediće uslove za ostvarivanje ljudskih prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite. Teritorijalno usklađen i održiv razvoj usluga u zajednici je preduslov za uspešnost u sprovođenju proces deinstitutionalizacije.

Razvojem usluga u zajednici licima/korisnicima koja bi inače bila izdvojena iz porodica, kao i korisnicima na smeštaju pružila bi se mogućnost da nastave svoj život u porodici. Time bi se unapredilo poštovanje njihovih prava na život u porodici, odnosno zajednici, a sam sistem njihove zaštite učinio jeftinijim i efikasnijim obzirom da je podrška u zajednici oko 5 do 11 puta jeftinija od rezidencijalne zaštite, u zavisnosti od tipa rezidencijalnog smeštaja.

2) *Da li izabrana opcija utiče na konkurentnost privrednih subjekata na domaćem i inostranom tržištu (uključujući i efekte na konkurentnost cena) i na koji način?*

Zakon ne utiče na konkurentnost privrednih subjekata na domaćem i inostranom tržištu.

3) *Da li izabrane opcije utiču na uslove konkurencije i na koji način?*

Ne utiču.

4) *Da li izabrana opcija utiče na transfer tehnologije i/ili primenu tehničko-tehnoloških, organizacionih i poslovnih inovacija i na koji način?*

Ne.

5) *Da li izabrana opcija utiče na društveno bogatstvo i njegovu raspodelu i na koji način?*

Ne.

6) *Kakve će efekte izabrana opcija imati na kvalitet i status radne snage (prava, obaveze i odgovornosti), kao i prava, obaveze i odgovornosti poslodavaca?*

Nema efekte.

Ključna pitanja za analizu efekata na društvo

1) *Kolike troškove i koristi (materijalne i nematerijalne) će izabrana opcija prouzrokovati građanima?*

Donošenje Zakona neće prouzrokovati troškove građanima. Građani će posredno imati koristi od donošenja ovog zakona jer će se unaprediti kvalitet pružanja usluga socijalne zaštite.

2) *Da li će efekti realizacije izabrane opcije štetno uticati na neku specifičnu grupu populacije i da li će to negativno uticati na uspešno sprovođenje te opcije, kao i koje mere treba preduzeti da bi se ovi rizici sveli na minimum?*

Donošenje Zakona neće štetno uticati na neku specifičnu grupu populacije.

3) *Na koje društvene grupe, a posebno na koje osetljive društvene grupe, bi uticale mere izabrane opcije i kako bi se taj uticaj ogledao (pre svega na siromašne i socijalno isključene pojedince i grupe, kao što su osobe sa invaliditetom, deca, mladi, žene, stariji preko 65 godina, pripadnici romske nacionalne manjine, neobrazovani, nezaposleni, izbegla i interno raseljena lica i stanovništvo ruralnih sredina i druge osetljive društvene grupe)?*

Donošenje navedenog zakona imaće pozitivan uticaj na građane i na navedene društvene grupe koje su u potrebi za korišćenjem usluge privremenog smeštaja u ustanovi socijalne zaštite na način da će se obezbediti zaštita prava i sloboda korisnika i smanjivanje zloupotreba, efikasnost u radu.

Donošenjem ovog zakona unaprediće se položaj korisnika sistema socijalne zaštite, pre svih lica sa intelektualnim, mentalnim teškoćama i fizičkim invaliditetom.

Stvoriće se osnovni uslovi za poštovanje prava na život u zajednici, učešće u procesima donošenja odluka, korišćenje usluga u najmanje restriktivnom okruženju i punu uključenost u svakodnevne životne aktivnosti.

Proces deinstitutionalizacije i socijalne inkluzije obezbediće uslove za ostvarivanje ljudskih prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite.

Teritorijalno usklađen i održiv razvoj usluga u zajednici je preduslov za uspešnost u sprovođenju proces deinstitutionalizacije.

Usluga pomoć u kući dostupne su deci, odraslima i starijima, koji imaju ograničenja fizičkih i psihičkih sposobnosti usled kojih nisu u stanju da nezavisno žive u svojim domovima bez redovne pomoći u aktivnostima dnevnog života, nege i nadzora, pri čemu je porodična podrška nedovoljna ili nije raspoloživa.

Tako je uslugu pomoći u kući 2019. godine koristilo ukupno 97 dece.

Lični pratilac dostupan je detetu sa invaliditetom odnosno sa smetnjama u razvoju, kome je potrebna podrška za zadovoljavanje osnovnih potreba u svakodnevnom životu u oblasti kretanja, održavanja lične higijene, hranjenja, oblačenja i komunikacije sa drugima, pod uslovom da je uključeno u vaspitno-obrazovnu ustanovu, odnosno školu, do kraja redovnog školovanja, uključujući završetak srednje škole.

Tako je uslugu ličnog pratioca 2019. godine koristilo ukupno 1.328 dece.

Dnevni boravak se obezbeđuje deci i mladima sa telesnim invaliditetom, odnosno intelektualnim teškoćama, koji imaju potrebu za dnevnom negom i

nadzorom, i podrškom u održanju i razvijanju potencijala, na način koji ne ometa njihovo školovanje.

Tako je uslugu dnevnog boravka 2019. godine koristilo ukupno 1.663 korisnika, od čega 310 dece.

Smeštajem u prihvatilište korisniku se obezbeđuje kratkotrajan smeštaj i osigurava bezbednost, iznalaženje održivih rešenja za krizne situacije, zadovoljenje njegovih osnovnih potreba i pristup drugim uslugama.

Predah smeštaja je kratkoročni i povremeni smeštaj deteta sa smetnjama u razvoju, koji se obezbeđuje kao dnevni, vikend ili višednevni smeštaj, čime se pruža podrška kako detetu tako i porodici deteta, u održavanju i poboljšanju kvaliteta njihovog života s ciljem ostanka deteta u porodici.

Dnevne usluge u zajednici, smeštaj u prihvatilište i predah smeštaj obezbeđuje jedinica lokalne samouprave.

Zakonom o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 24/11) definisano je da u ustanovi odnosno kod drugog pružaoca usluga socijalne zaštite poslove obavljaju: stručni radnici, stručni saradnici, pomoćni radnici i druga lica, u skladu sa zakonom. Stručni radnici u centru za socijalni rad su socijalni radnik, psiholog, pedagog, andragog, specijalni pedagog, pravnik i sociolog. Stručni radnici kod drugih pružalaca usluga socijalne zaštite su i defektolog i lekar. Stručni saradnici su lica druge odgovarajuće struke, s višom ili visokom stručnom spremom, koja obavljaju poslove iz svoje delatnosti u oblasti socijalne zaštite.

Rad stručnih radnika i stručnih saradnika se ocenjuje, oni su dužni da profesionalno napreduju i pohađaju programe obuke, a naročito programe akreditovane u skladu sa navedenim zakonom, što je uslov za dobijanje i obnavljanje licence stručnih radnika u socijalnoj zaštiti.

Pravilnikom o stručnim poslovima u socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 1/12 i 42/13), utvrđuju se stručni poslovi u socijalnoj zaštiti, kao i bliži uslovi i standardi za njihovo obavljanje.

Stručni poslovi socijalne zaštite su: osnovni stručni poslovi; specijalizovani stručni poslovi; supervizijski poslovi; pravni poslovi; poslovi planiranja i razvoja, kao i drugi stručni poslovi u socijalnoj zaštiti.

Pravilnik propisuje da osnovne stručne poslove socijalne zaštite, u zavisnosti od karakteristika i potreba korisničke grupe, obavljaju stručni radnici: socijalni radnik, psiholog, pedagog, andragog, defektolog i specijalni pedagog, koji imaju licencu za obavljanje osnovnih poslova u socijalnoj zaštiti, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna zaštita.

U skladu sa navedenim pravilnikom specijalizovani poslovi socijalne zaštite obuhvataju individualno i grupno savetovanje i porodičnu terapiju, medijaciju, sprovođenje akreditovanih programa intenzivnih usluga podrške porodici, akreditovanih socio-edukativnih programa i akreditovanih programa tretmana.

Specijalizovane poslove socijalne zaštite, u zavisnosti od karakteristika i potreba korisničke grupe, obavljaju stručni radnici: socijalni radnik, psiholog, pedagog, andragog, defektolog i specijalni pedagog, koji su stekli posebna znanja i veštine i licencu za obavljanje konkretnog specijalizovanog posla, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna zaštita.

4) Da li bi i na koji način izabrana opcija uticala na tržište rada i zapošljavanje, kao i na uslove za rad (npr. promene u stopama zaposlenosti, otpuštanje tehnoloških viškova, ukinuta ili novoformirana radna mesta, postojeća prava i obaveze radnika,

potrebe za prekvalifikacijama ili dodatnim obukama koje nameće tržište rada, rodnu ravnopravnost, ranjive grupe i oblike njihovog zapošljavanja i slično)?

Donošenje navedenog zakona nema uticaja na tržište rada i zapošljavanje, kao i na uslove za rad.

5) Da li izabrane opcije omogućavaju ravnopravan tretman, ili dovode do direktne ili indirektno diskriminacije različitih kategorija lica (npr. na osnovu nacionalne pripadnosti, etničkog porekla, jezika, pola, rodnog identiteta, invaliditeta, starosne dobi, seksualne orijentacije, bračnog statusa ili drugih ličnih svojstava)?

Donošenje navedenog zakona treba da spreči svaki oblik diskriminacije navedenih kategorije lica – korisnika usluge privremenog smeštaja u ustanovi socijalne zaštite.

6) Da li bi izabrana opcija mogla da utiče na cene roba i usluga i životni standard stanovništva, na koji način i u kojem obimu?

Ne.

7) Da li bi se realizacijom izabranih opcija pozitivno uticalo na promenu socijalne situacije u nekom određenom regionu ili okrugu i na koji način?

Donošenje navedenog zakona nema direktnog pozitivnog uticaja na promenu socijalne situacije u nekom određenom regionu ili okrugu.

8) Da li bi se realizacijom izabrane opcije uticalo na promene u finansiranju, kvalitetu ili dostupnosti sistema socijalne zaštite, zdravstvenog sistema ili sistema obrazovanja, posebno u smislu jednakog pristupa uslugama i pravima za osetljive grupe i na koji način?

Donošenjem navedenog zakona može da se doprinese promeni dostupnosti sistema socijalne zaštite u smislu jednakog pristupa uslugama i pravima za osetljive grupe.

PRILOG 8:

Ključna pitanja za analizu efekata na životnu sredinu

1) Da li izabrana opcija utiče i u kojem obimu utiče na životnu sredinu, uključujući efekte na kvalitet vode, vazduha i zemljišta, kvalitet hrane, urbanu ekologiju i upravljanje otpadom, sirovine, energetska efikasnost i obnovljive izvore energije?

Donošenje navedenog zakona ne utiče na životnu sredinu.

2) Da li izabrana opcija utiče na kvalitet i strukturu ekosistema, uključujući i integritet i biodiverzitet ekosistema, kao i floru i faunu?

Ne utiče.

3) Da li izabrana opcija utiče na zdravlje ljudi?

Ne utiče.

4) *Da li izabrana opcija predstavlja rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi i da li se dopunskim merama može uticati na smanjenje tih rizika?*

Ne predstavlja rizik.

5) *Da li izabrana opcija utiče na zaštitu i korišćenje zemljišta u skladu sa propisima koji uređuju predmetnu oblast?*

Ne utiče.

PRILOG 9:

Ključna pitanja za analizu upravljačkih efekata

1) *Da li se izabranom opcijom uvode organizacione, upravljačke ili institucionalne promene i koje su to promene?*

Ne uvode se promene, ali se povećava njihova efektivnost u radu i boljoj zaštiti prava korisnika.

2) *Da li postojeća javna uprava ima kapacitet za sprovođenje izabrane opcije (uključujući i kvalitet i kvantitet raspoloživih kapaciteta) i da li je potrebno preduzeti određene mere za poboljšanje tih kapaciteta?*

Zakonom o socijalnoj zaštiti iz 2011. godine, uveden je Sistem licenciranja u socijalnoj zaštiti u Srbiji, koji proizilazi iz potrebi za unapređenjem kvaliteta i kontrole pružanja usluga socijalne zaštite, u sistemu koji je zasnovan na pluralitetu pružalaca usluga i pravu korisnika da biraju kompetentne pružaoce kvalitetnih usluga socijalne zaštite.

Licenciranje je postupak u kome se utvrđuje da li ustanova socijalne zaštite, odnosno drugi pružalac usluga socijalne zaštite i stručni radnik ispunjavaju kriterijume i standarde za pružanje usluga u oblasti socijalne zaštite. Licenca je, prema ovom zakonu, javna isprava kojom se potvrđuje da li predmetni subjekti ispunjavaju utvrđene kriterijume i standarde za pružanje određenih usluga u oblasti socijalne zaštite. Prema navedenom zakonu, licenciranju podležu organizacije koje pružaju usluge u zajednici, usluge porodičnog smeštaja i usvojenja, kao i domskog smeštaja.

Pravilnikom o licenciranju stručnih radnika u socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 42/13 i 53/13), propisano je da se licenca za obavljanje osnovnih stručnih poslova socijalne zaštite izdaje stručnom radniku koji je, pored ostalih propisanih uslova, završio odgovarajući akreditovani program obuke za sticanje specifičnih znanja i veština za konkretni posao (voditelj slučaja, vaspitač, savetnik za hraniteljstvo, savetnik za osamostaljivanje), odnosno za rad sa konkretnom korisničkom grupom (žrtve nasilja, osobe sa invaliditetom, starije osobe i dr.).

Stručni radnik koji ima završene studije drugog stepena u okviru programa koji imaju sadržaje koji doprinose sticanju specifičnih znanja i veština za konkretan posao, odnosno rad sa određenom korisničkom grupom, nije u obavezi da završi akreditovani program.

Navedenim pravilnikom propisano je da se licenca za obavljanje specijalizovanih stručnih poslova socijalne zaštite izdaje stručnom radniku koji je, pored ostalih propisanih uslova, završio akreditovani odgovarajući program specijalizovane obuke na kome je stekao posebna znanja i veštine za obavljanje konkretnog specijalizovanog posla, odnosno za pružanje određene usluge.

Pravilnikom o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite („Službeni glasnik RS”, broj 42/13) propisuju se bliži uslovi i standardi za pružanje svih usluga socijalne zaštite.

Pravilnik propisuje zajedničke minimalne strukturalni (u koje spada radni prostor, rukovodilac i zaduženi radnik – broj osoblja) i funkcionalne standarde koji se moraju ispuniti nezavisno od korisničkih grupa kojima je usluga namenjena, izuzev ako posebnim propisom kojim se uređuju bliži uslovi i standardi za ostvarenje određenih usluga socijalne zaštite nije drugačije uređeno, kao i posebne minimalne strukturalne i funkcionalne standarde koji predstavljaju specifične zahteve koji se moraju ispuniti u okviru određene grupe usluga ili konkretne usluge, saglasno potrebama i različitostima korisničke grupe.

Postojeći kapaciteti će sprovesti izabranu opciju, ali je potrebno preduzeti određene mere za poboljšanje tih kapaciteta, s obzirom da u sistemu socijalne zaštite nedostaje određeni broj zaposlenih na sistematizovanim radnim mestima, kao posledica procesa racionalizacije u javnom sektoru.

Prema podacima pribavljenim od ustanova socijalne zaštite u ustanovama socijalne zaštite (u centrima za socijalni rad, na poslovima javnih ovlašćenja, ustanovama socijalne zaštite za smeštaj korisnika i drugim ustanovama socijalne zaštite, čiji se rad finansira iz budžeta Republike, kao i cene smeštaja) bilo je **1289** upražnjenih radnih mesta zaključno sa 29. februarom 2020. godine, zbog odlaska izvršilaca u penziju, napuštanja ustanove, kao i usled smrti radnika, koja su sistematizovana i koja su bila u sistemu finansiranja od decembra 2014. godine do 29. februara 2020. godine.

Od ukupno **1289** upražnjenih radnih mesta – 343 stručnih radnika u centrima za socijalni rad, na poslovima javnih ovlašćenja, 150 radnika u ustanovama socijalne zaštite za smeštaj korisnika i drugim ustanovama socijalne zaštite, čiji se rad finansira iz budžeta Republike (na poslovima socijalnog rada) i 796 radnika koji se finansiraju iz cene smeštaja (negovateljisa kuvara, servirki, spremačica, portira, radnika na održavanju ustanove, administrativno-finansijskih radnika i dr.).

U istom periodu u ustanovama socijalne zaštite čiji je osnivač Republika Srbija i autonomna pokrajina bilo je ukupno **105** upražnjenih radnih mesta zdravstvenih radnika (11 lekara + 92 medic. tehničara + 2 fizioterapeutska tehničara), koji se nalaze u sistemu finansiranja preko RFZO na osnovu zaključenog ugovora o finansiranju između RFZO i ustanove socijalne zaštite.

Prema podacima iz 2020. godine u socijalnoj zaštiti je bilo **ukupno sistematizovanih radnih mesta** u socijalnoj zaštiti.....9226 (sa zdravstvenim radnicima) od toga:

- Centrima za socijalni rad (CSR) 2.844
- Centrima za porodični smeštaj i usvojenjke (CPSU).....112
- Centru za zaštitu žrtava trgovine ljudima (CZŽTLj).....10
- Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu (RZSZ).....27
- Ustanovama socijalne zaštite za smeštaj korisnika (USZ).....6.233 (sa zdravstvenim radnicima), (bez zdravstvenih radnika 5.138)

U 2020. godini stvarno zaposlenih u socijalnoj zaštiti je bilo.....7.972 (sa zdravstvenim radnicima) od toga:

- CSR, CPSU, CZŽTLj, RZSZ.....2.097
- USZ (bez zdravstvenih radnika).....4.780
- Zdravstveni radnici.....1.095 (97 lekara, 9 viših medic. tehničara, 11 viših fizioterapeuta, 978 medic. tehničara)

U 2020. godini, na osnovu saglasnosti Komisije za davanje saglasnosti za novo zapošljavanje i dodatno radno angažovanje kod korisnika javnih u ustanovama socijalne zaštite popunjeno je 825 upražnjenih radnih mesta na neodređeno vreme i 22 upražnjena radna mesta zaključno sa drugim kvartalom 2021. godine.

3) Da li je za realizaciju izabrane opcije bilo potrebno izvršiti restrukturiranje postojećeg državnog organa, odnosno drugog subjekta javnog sektora (npr. proširenje, ukidanje, promene funkcija/hijerarhije, unapređenje tehničkih i ljudskih kapaciteta i sl.) i u kojem vremenskom periodu je to potrebno sprovesti?

Nije potrebno.

4) Da li je izabrana opcija u saglasnosti sa važećim propisima, međunarodnim sporazumima i usvojenim dokumentima javnih politika?

U saglasnosti je sa važećim propisima, međunarodnim sporazumima i usvojenim dokumentima javnih politika.

5) Da li izabrana opcija utiče na vladavinu prava i bezbednost?

Pozitivno utiče.

6) Da li izabrana opcija utiče na odgovornost i transparentnost rada javne uprave i na koji način?

Pozitivno utiče.

7) Koje dodatne mere treba sprovesti i koliko vremena će biti potrebno da se sprovede izabrana opcija i obezbedi njeno kasnije dosledno sprovođenje, odnosno njena održivost?

Nisu predviđene dodatne mere.

PRILOG 10:

Ključna pitanja za analizu rizika

1) Da li je za sprovođenje izabrane opcije obezbeđena podrška svih ključnih zainteresovanih strana i ciljnih grupa? Da li je sprovođenje izabrane opcije prioritet za donosiocima odluka u narednom periodu (Narodnu skupštinu, Vladu, državne organe i slično)?

Donošenje navedenog zakona predstavlja prioritet za Vladu i Ministarstvo.

*2) Da li su obezbeđena finansijska sredstva za sprovođenje izabrane opcije?
Da li je za sprovođenje izabrane opcije obezbeđeno dovoljno vremena za
sprovođenje postupka javne nabavke ukoliko je ona potrebna?*

Za donošenje navedenog zakona nisu potrebna finansijska sredstva. Ne sprovodi se postupak javne nabavke.

Da li postoji još neki rizik za sprovođenje izabrane opcije?

Produženje roka za donošenje zakona zbog eventualnih primedbi Evropske komisije.

IZJAVA O USKLAĐENOSTI PROPISA SA PROPISIMA EVROPSKE UNIJE

1. Ovlašćeni predlagač propisa: Vlada

Obrađivač: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

2. Naziv propisa

Predlog zakon o pravima korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti

Law on Protection of the Rights of Users of Temporary Accommodation Services in Social Protection

3. Usklađenost propisa s odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Srbije sa druge strane („Službeni glasnik RS”, broj 83/08) (u daljem tekstu: Sporazum):

a) Odredba Sporazuma koja se odnosi na normativnu sadržinu propisa

Član 101. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice i njenih država i Republike Srbije

b) Prelazni rok za usklađivanje zakonodavstva prema odredbama Sporazuma

Ne usklađuje se.

v) Ocena ispunjenosti obaveze koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma

Sve obaveze su ispunjene.

g) Razlozi za delimično ispunjavanje, odnosno neispunjavanje obaveza koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma

Sve obaveze su ispunjene.

d) Veza sa Nacionalnim programom za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije

3.23.3 Osnovna prava

3.19.5 Socijalna uključenost

4. Usklađenost propisa sa propisima Evropske unije:

a) Navođenje odredbi primarnih izvora prava Evropske unije i ocene usklađenosti sa njima

Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, čl. 9 i Naslov H „ Socijalne politike“ čl. 151.

b) Navođenje sekundarnih izvora prava Evropske unije i ocene usklađenosti sa njima

Ne postoje.

v) Navođenje ostalih izvora prava Evropske unije i usklađenost sa njima

Ne postoje.

g) Razlozi za delimičnu usklađenost, odnosno neusklađenost

Ne usklađuje se.

d) Rok u kojem je predviđeno postizanje potpune usklađenosti propisa sa propisima Evropske unije.

Ne usklađuje se.

5. Ukoliko ne postoje odgovarajuće nadležnosti Evropske unije u materiji koju reguliše propis, i/ili ne postoje odgovarajući sekundarni izvori prava Evropske unije

sa kojima je potrebno obezbediti usklađenost, potrebno je obrazložiti tu činjenicu. U ovom slučaju, nije potrebno popunjavati Tabelu usklađenosti propisa. Tabelu usklađenosti nije potrebno popunjavati i ukoliko se domaćim propisom ne vrši prenos odredbi sekundarnog izvora prava Evropske unije već se isključivo vrši primena ili sprovođenje nekog zahteva koji proizilazi iz odredbe sekundarnog izvora prava (npr. Predlogom odluke o izradi strateške procene uticaja biće sprovedena obaveza iz člana 4. Direktive 2001/42/EZ, ali se ne vrši i prenos te odredbe direktive).

6. Da li su prethodno navedeni izvori prava Evropske unije prevedeni na srpski jezik?

Da.

7. Da li je propis preveden na neki službeni jezik Evropske unije?

Ne.

8. Saradnja sa Evropskom unijom i učešće konsultanata u izradi propisa i njihovo mišljenje o usklađenosti

Konsultant nije učestvovao u izradi propisa.